

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Sociální práce s ženskými oběťmi domácího násilí

Vlasta Komorousová

Bakalářská práce

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Vedoucí bakalářské práce: doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

Praha 2021

Prague College of Psychosocial Studies

Social work with female victims of domestic violence

Vlasta Komorousová

The Bachelor Thesis

Field of Study: Social policy and social work

The Bachelor Thesis Supervisor: doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

Prague 2021

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce (s výjimkou příloh v režimu utajení s citlivými daty respondentek) byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Podpis

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu této bakalářské práce panu doc. PaedDr. Slavomíru Lacovi Ph.D. za cenné rady, připomínky, trpělivost a čas, který práci věnoval. Rovněž bych chtěla poděkovat všem respondentkám, které se výzkumu zúčastnily a byly ochotné o svých zkušenostech psát a hovořit.

Anotace

Tato práce pojednává o násilí v partnerských vztazích z pohledu ženských obětí. Zároveň se zabývá způsoby, jak může sociální pracovník k řešení tohoto problému přispět.

Teoretická část poskytuje rešerši různých autorů a jejich pohled na tuto problematiku z hlediska sociální práce, psychologie, zdraví a práva.

Výzkumné šetření přináší zkušenosti celkem osmi žen, které zažily ve vztahu domácí násilí. Záměrem výzkumu je rozšíření povědomí o této problematice v České republice. Jedná se o kvalitativní výzkum, jehož data byla získána s použitím polostrukturovaného rozhovoru a zpracována pomocí tematické analýzy.

Klíčová slova

agrese, násilí, oběť, ochrana, ohrožení, podpora, trauma

Abstract

The main topic of this bachelor thesis is the phenomena of intimate partner violence from the point of view of the female victims. It looks into the ways how a social worker can contribute to solving the problem.

The theoretical part provides research of different authors and their views on this topic from a perspective of social work, psychology, health and law.

The research brings experiences of eight women who were exposed to intimate partner violence. The purpose of the research is to spread the awareness of this issue in the Czech Republic. It is a qualitative research and its data were obtained through the use of a half-structured interview and processed with the help of thematic analysis.

Key words

aggression, violence, victim, protection, danger, support, trauma

Obsah

Úvod.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Sociální práce	11
1.1 Sociální pracovník.....	13
1.2 Sociální služby	14
1.3 Stručný průřez historií sociální práce v oblasti domácího násilí.....	15
2 Charakteristika domácího násilí páchaného na ženách	17
2.1 Znaky domácího násilí	19
2.2 Reakce společnosti na domácí násilí.....	20
2.2.1 Mýty a domněnky v oblasti domácího násilí	20
2.3 Formy násilí páchaného na ženách.....	23
2.3.1 Cykly násilí	24
2.4 Příčiny domácího násilí.....	25
2.4.1 Narcizmus	26
2.4.2 Charakteristika možných obětí.....	27
2.4.3 Charakteristika možných násilníků	28
2.4.4 Setrvávání v domácnosti s násilníkem	31
2.5 Fyzické, psychické a společenské následky domácího násilí.....	32
2.6 Domácí násilí v době koronaviru	36
3 Sociální pracovník a domácí násilí.....	38
3.1 Systém ochrany před domácím násilím	39
3.1.1 Role Policie ČR při řešení domácího násilí	39
3.1.2 Soud ČR při řešení domácího násilí.....	40
3.1.3 Intervenční centra.....	41
3.2 Specifika práce s klienty domácího násilí.....	43
3.2.1 Návštěva poradny.....	44
3.2.2 Psychoedukace blízkých osob.....	45
3.2.3 Trauma a blízcí.....	45
3.2.4 Léčba posttraumatické stresové poruchy	48
3.2.5 Práce s původci domácího násilí	49
3.3 Zákony upravující oblast násilí páchaného na ženách	51

EMPIRICKÁ ČÁST	54
4 Metodika výzkumu.....	54
4.1 Kvalitativní výzkum.....	54
4.2 Vlastní předporozumění zkoumanému tématu.....	54
4.3 Výzkumný problém a cíl výzkumu	55
4.4 Výběr výzkumného souboru	55
4.5 Etické aspekty výzkumu	55
4.6 Scénář rozhovoru	56
4.7 Průběh sběru dat.....	56
4.8 Metoda analýzy dat	57
5 Výsledky výzkumu	58
5.1 Představení respondentek.....	58
5.2 Představení výsledků.....	62
6 Diskuze.....	75
Závěr	76
Seznam literatury	78

Úvod

Cílem této práce je dovědět se více o prožívání ženských obětí domácího násilí, o následcích, kterým musí čelit, i o možnostech pomoci ze strany sociálního pracovníka.

Při své praxi u psychotherapeutických skupin jsem slychala příběhy klientek, které v nejrůznějších podobách zažily domácí násilí. Žasla jsem nad tím, jak těžké osudy mohou některé ženy mít, a zároveň nad tím, jak málo o tom běžní lidé v naší společnosti vědí.

Problematika týrání v intimních vztazích se neustále vyvíjí. Probíhají nové výzkumy a díky nim se posouvají znalosti o možnostech pomoci. Klade se důraz na nové přístupy, v poslední době například na terapeutickou práci s impulzivními muži.

Kvůli koronavirové pandemii zůstalo mnoho partnerských párů uzavřených spolu za zavřenými dveřmi a ve sdělovacích prostředcích se občas objevovaly zprávy o zhoršených možnostech přístupu k sociálním službám a k psychoterapii, zatímco se oddalovala soudní a rozvodová stání.

Z výše uvedených důvodů jsem se rozhodla v této bakalářské práci věnovat fenoménu násilí páchaného na ženách. Předkládaná práce je rozdělena na část teoretickou a část empirickou.

V první kapitole si nejprve představíme různá pojetí sociální práce, její zásady a cíle. Následně si povíme, co obnáší povolání sociálního pracovníka a jaké jsou předpoklady toho, aby tento druh zaměstnání mohl vykonávat. Upřesníme si pojem sociální služby. V neposlední řadě se potom budeme věnovat i té části historie sociální práce, která je s problematikou násilí v partnerských vztazích spjatá.

Abychom lépe pochopili fenomén domácího násilí, musíme nejprve porozumět širším souvislostem. Ve druhé kapitole si proto přiblížíme domácí násilí a jeho znaky, abychom se potom blíže podívali na postoje společnosti k této citlivé problematice, dověděli se více o fázích a cyklech průběhu násilného chování i o bariérách, kterým musí čelit ženy, jež by rády násilníka opustily. Zaměříme se i na následky, které toho chování má, a pokusíme se přinést i některé aktuální informace o tom, jak se tato problematika vyvíjí v době koronavirové pandemie.

Ve třetí kapitole se zaměříme na to, jakým způsobem je možné tento závažný společenský problém řešit. Povíme si něco o pilířích, o které se opírá ochrana osob v naší společnosti, a pokusíme se je přiblížit. Dozvíme se při nich i o možnostech podpory, které skýtá sociální práce. Popíšeme si i praktické potíže a prožívání ohrožené osoby, abychom mohli lépe pochopit, co potřebuje a jak s ní pracovat. Zamyslíme se nad tím, co by mohlo být vhodné zmínit při edukaci blízkých osob, i nad tím, proč může být užitečné pracovat i se samotnými původci násilí. Na závěr si popíšeme zákony, které v současné době v České republice v této oblasti platí.

Čtvrtou kapitolu tvoří část výzkumná. V této části se věnujeme metodám, které byly pro získání výsledků použity.

Pátá kapitola je věnována výsledkům výzkumu. Seznámíme se v ní s účastnicemi výzkumu a s tématy a zajímavostmi, jež se ve výzkumu objevily.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Sociální práce

Sociální práce je teoreticko-praktický vědní obor, který má široký záběr, zahrnující mimo jiné i problematiku domácího násilí, na jehož oběti se zaměří tato bakalářská práce.

Autor Matoušek používá toto pojetí sociální práce:

Společenskovědní disciplína i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti aj.).

Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout nebo navrátit způsobilost k sociálnímu uplatnění. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky. Sociální práce je hlavním přístupem při poskytování sociální pomoci (Matoušek, 2016, s. 200).

Sociální pomoc můžeme obecně nazvat jako pomoc bližnímu, jeho dítěti nebo seniorům. V našem případě je pomoc bytostně zaměřená na ženy, které podle nejrůznějších statistik bývají terčem násilí v partnerských vztazích o něco častěji než muži.

Sociální pomoc kromě sociálních služeb zahrnuje také finanční a věcné dávky, poskytované lidem, kteří se ocitli ve stavu hmotné nouze (Matoušek, 2011, s. 11).

Mezinárodní federace sociálních pracovníků (zkr. IFSW) uvádí tuto definici sociální práce:

Sociální práce je profese založená na praxi a akademická disciplína, která podporuje sociální změny a rozvoj, sociální soudržnost a posílení a osvobození lidí. V sociální práci jsou zásadní zásady sociální spravedlnosti, lidských práv, kolektivní odpovědnosti a respektování rozmanitosti. Sociální práce, podporovaná teoriemi sociální práce, společenských věd, humanitních věd

a původních znalostí, zapojuje lidi a struktury do řešení životních výzev a zlepšování blahobytu.

IFSW dále charakterizuje **základní zásady** takto:

„Zastřešujícími principy sociální práce jsou úcta k přirozené hodnotě a důstojnosti člověka, neškodění, úcta k rozmanitosti a dodržování lidských práv a sociální spravedlnosti.“

Při popisu cílů sociální práce zmiňuje Matoušek práci Zastrowa z roku 1995:

Podpořit schopnost klienta řešit problém, adaptovat se na nároky a vyvíjet se.

Zprostředkovat klientovi kontakt s agenturami, které mu mohou poskytnout zdroje, služby a potřebné příležitosti.

Napomáhat tomu, aby systémy podpory klientů pracovaly humánně a efektivně (profesionální sociální pracovník může mít roli poskytovatele, organizátora služeb, supervizora, konzultanta a také roli obhájce klientových zájmů).

Rozvíjet a zlepšovat sociální politiku (Matoušek a kol., 2003, s. 13).

Některá vymezení cílů sociální práce se opírají o koncept **sociálního fungování**. Americká Národní asociace sociálních pracovníků jej ve slovníku vydaném v roce 1995 formuluje takto:

Naplnění rolí člověka ve společnosti, ve vztahu k lidem v bezprostředním sociálním okolí i ve vztahu k sobě samému. Toto fungování zahrnuje uspokojování potřeb jak základních, tak těch, na kterých závisí jeho uplatnění ve společnosti. Lidské potřeby zahrnují tělesné aspekty (jídlo, estetika, náboženství, dosažení úspěchu), emocionální potřeby (pocit sounáležitosti, vzájemná péče, společenství) a adekvátní sebepojetí (sebedůvěra, sebeúcta a osobní identita). Sociální pracovníci považují za jednu ze svých nejvýznamnějších rolí pomáhat jednotlivcům, skupinám či komunitám zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování (Matoušek a kol., 2012).

V průběhu 20. století se objevila tři základní **pojetí** sociální práce:

Sociální práce jako terapeutická pomoc – za hlavní faktor je zde považováno duševní zdraví a pohoda člověka. Vzdělání pracovníka se zde opírá o psychologické znalosti a o zkušenosti získané terapeutickým výcvikem. Sociální práce je zde vnímána jako terapeutická intervence.

Sociální práce jako reforma společenského prostředí – představitelé tohoto pojetí se zaměřují na tzv. zmocňování, kterým je myšleno zvýšení podílu klientů na tvorbě a změnách společenských institucí. Důležitá je pro ně vize společenské rovnosti. Vzdělanostním základem je zde politologie, sociální filozofie a sociologie.

Sociální práce jako sociálněprávní pomoc – tento přístup usiluje o pomoc klientům prostřednictvím poskytování informací, poradenstvím, zpřístupňováním zdrojů a mediací. Teoretické zázemí pro tento model poskytuje psychologie, sociologie a právo (Matoušek a kol., 2012).

1.1 Sociální pracovník

V současné době je profese sociálního pracovníka málo prezentovaná, ale on má své etablované místo v praxi s klienty jako psychoterapeut, výzkumník, opatrovatel, poradce.

Ve Slovníku sociální práce je pod heslem **sociální pracovník** uvedeno:

V ČR je nyní definován v z. 108/2006 jako pracovník vykonávající sociální šetření, zabezpečující sociální agendy včetně řešení sociálně-právních problémů, poskytující sociální poradenství, provádějící analytickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních služeb sociální prevence, depistážní činnost, poskytující krizovou pomoc, sociální poradenství a sociální rehabilitaci (Matoušek, 2016, s. 201).

Dále pak stejný autor píše o předpokladech pro výkon povolání sociálního pracovníka:

Lze považovat za velmi vhodné, že zákon stanovil předpoklady pro výkon tohoto povolání a umožnil tak zachování určité úrovně kvality sociálních pracovníků. Zásadně je předpokladem k výkonu tohoto povolání „způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní a odborná způsobilost“ (§ 110 odst. 1 ZSS). Odborné způsobilosti zákon věnuje nejvíce pozornost právě vzhledem

k odpovědné a často náročné činnosti, kterou má sociální pracovník vykonávat. Činnost sociálního pracovníka nadále nelze vykonávat bez minimálně vyššího odborného vzdělání specializovaného na sociální práci (Matoušek a kol., 2011, s. 47).

Vzhledem k náročnosti rolí, které sociální pracovník zastává, je třeba, aby se jednalo o člověka s touhou se vzdělávat i vysokou úroveň sebereflexe, který má současně dobré komunikační dovednosti, aby mohl navázat vztah s klientem, a vysokou schopnost empatie (Matoušek a kol., 2003).

Příklad z praxe – klientka popsala, co pro ni znamenala sociální pracovnice: „Byla pro mne světlo na konci tunelu, které mi ukazovalo cestu a pomohlo ve chvíli těžké deprese život nevzdat. Byla mým vzorem. Jako jediná se chovala s úctou a respektem a tím mi připomínala, že mám nějakou hodnotu.“

Podle Matouška (2005) se sociální pracovník uplatní *„všude tam, kde mají být klientovi poskytnuté informace o jeho právech, nárocích a externích formách pomoci:*

- *při kvalifikovaném posouzení stavu uspokojování základních potřeb klienta a kvalifikovaném posuzování zdrojů, které mohou být při naplnění potřeb využívány,*
- *při poskytování přímé pomoci, kdy klient vyjednává s jiným subjektem,*
- *při navrhování způsobů prevence takového typu chování, které jednotlivce případně širší společnost lidí ohrožuje,*
- *tam, kde byly navrhnuté způsoby reakce na překročení zákona,*
- *tam, kde navrhované formy sociálních služeb adekvátně reagují na doložené potřeby,*
- *a též při zhodnocení efektivity těchto služeb (Matoušek, 2005, s. 21).*

1.2 Sociální služby

Díky uznání základních lidských práv v naší společnosti jsou společensky znevýhodněným občanům za účelem zlepšení kvality jejich života poskytovány **sociální služby**. Jejich účelem je dále podpora těchto občanů v začleňování do společnosti nebo pak její ochrana před riziky, jejichž jsou titi lidé nositeli.

Základní **zásady poskytování sociálních služeb** jsou upraveny zákonem číslo 108/2006 Sb., který zakotvuje nárok každé osoby na bezplatné poskytnutí základního

sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé životní situace nebo jejího předcházení, a to takovým způsobem, aby daná osoba mohla vše řešit pokud možno sama či vlastními silami. Jestliže toho není možné dosáhnout, nastupují sociální služby, které by ovšem měly být přizpůsobené individuálním potřebám klienta. Jejich role má být především aktivační, tedy podporovat samostatnost klientů a předcházet dlouhodobému trvání nepříznivé situace. Musí být poskytovány v zájmu klientů tak, aby bylo vždy zajištěno dodržování lidských práv, základních svobod a důstojnosti člověka (Matoušek et al., 2011).

Sociální služby chrání občana tím, že v jeho prospěch něco konají. Poskytují je instituce veřejnoprávní nebo soukromoprávní (nestátní organizace mají soukromoprávní povahu). I v druhém případě je však stát – jako garant dodržování základních lidských práv – povinen formou periodického prověřování činnosti těchto subjektů a přidělováním licencí zaručit občanům, že tyto instituce budou vykonávat to, k čemu se zavázaly (Matoušek, 2011, s. 11).

1.3 Stručný průřez historií sociální práce v oblasti domácího násilí

Násilí patří k životu lidí, kteří žijí v blízkých vztazích, zřejmě již od dávnověku. Děti, ženy a služebnictvo, ti všichni byli po mnoho staletí považováni za majetek otce rodiny, který měl právo je trestat. Patriarchát, projevující se otcovou autoritou, ale také jeho zodpovědností za rodinu, byl po mnoho staletí východiskem pohledu na rodinu.

Zatímco Kristus jasně hovořil o rovnosti manželů, církve často používala slova sv. Pavla z listu Efezským ke zdůvodnění, proč má být žena muži podřízena.

Vlivem společenských změn se v 60. a 70. letech v Evropě a v USA rozšířila hnutí za práva slabších osob. Zatímco do té doby nebylo soukromí rodiny předmětem veřejného zájmu, a co se domácího násilí týče, panovala představa, že se objevuje jen v sociálně slabých a jinak problémových rodinách, postupně toto téma přestávalo být tabu. Mnohé síly ve společnosti ale těmto změnám bránily (Gjuričová, Kocourková & Koutek, 2020).

K průlomů došlo díky zveřejňování některých případů mimořádně krutého týrání žen a dětí. Velmi sledovaným se v USA stal případ Francine Hughesové, která 9. 3. 1977 upálila svého manžela, který ji dlouhodobě mučil, hrozil zabitím jí i dětí, a navzdory tomu, že opakovaně žádala o pomoc policii a nejrůznější orgány, nenalezla nikde zastání. Francine byla nakonec soudem osvobozena. Tento verdikt změnil pohled

na fenomén domácího násilí a odstartoval změny v legislativě a rozvoj azylových domů pro ohrožené ženy a děti (Čírtková, 2020).

Postupně začaly vznikat organizace, které se na pomoc terorizovaným ženám zaměřovaly, i specializované tísňové linky.

Některé další otřesné vraždy žen a dětí pak znamenaly posun v metodách vyhodnocování rizika v ohrožených rodinách, přiměly pracovat odborníky v interdisciplinárních týmech, měly vliv na zavedení specializovaných výcviků policejních týmů pro situace, kdy si násilník vezme blízké osoby jako rukojmí, nebo na vzdělávání právníků, soudců a pomáhajících profesí v této problematice (Snyder, 2020).

Lze konstatovat, že výrazný přínos pro oběti trestných činů přinesl i rozvoj **viktologie**, která se vydělila jako samostatná vědecká disciplína počátkem druhé poloviny 20. století z kriminologie, zejména pak **na pomoc zaměřené viktologie** (assistance-oriented victimology), díky níž byla přijímána řada mezinárodních dokumentů, které vybízely státy, aby obětem trestných činů zajistily podporu a pomoc.

Viktologie přispěla k přijetí Deklarace OSN č. 40/34 z roku 1985, která se zabývá základními principy spravedlnosti pro oběti trestných činů a pro oběti zneužití moci. K této deklaraci vydaná publikace uvádí i zásady pomoci, mezi které patří krizová intervence, různé druhy poradenství, obhajoba oběti, podpora v průběhu vyšetřování, soudního řízení, následná pomoc, výcvik profesionálního personálu, prevence a zvyšování právního a veřejného vědomí o této problematice (Velikovská, 2016).

K dynamickému rozvoji oboru sociální práce došlo v České republice po roce 1989, kdy vyvstala potřeba reformovat právní systém, včetně oblasti sociálního práva. Zároveň bylo nezbytné reagovat na sociální problémy, které předchozí komunistický režim neřešil. Začala vznikat řada neziskových organizací, které se ale své poslání teprve učily naplňovat. Sociální práce zpočátku narážela na potíže v oblasti personální, sociálních pracovníků bylo totiž velice málo. Řešit tuto neuspokojivou situaci měl rozvoj vysokoškolského vzdělávání v tomto oboru.

Český právní řád po dlouhá léta znevýhodňoval oběti domácího násilí proti postavení pachatele, což se změnilo až v posledních dvou desetiletích. Řada reforem již proběhla, ale jako se neustále dynamicky vyvíjí naše společnost, rozvíjí se i poznatky a způsoby praktického řešení situace obětí domácího násilí.

2 Charakteristika domácího násilí páchaného na ženách

Abychom lépe pochopili fenomén domácího násilí, musíme nejprve porozumět širším souvislostem a definovat si některé pojmy. Začneme slovem **násilí**:

„Násilím se rozumí špatné nakládání, fyzické útoky, vyhrožování a další jednání, které působí újmu na fyzickém, sexuálním či psychickém zdraví a jejichž cílem je druhého poškodit, zranit nebo dokonce i zabít (Voňková & Spoustová, 2016, s. 19).“

Pojmem **domácí násilí** se obvykle označuje násilí mezi osobami žijícími ve společné domácnosti. Jedná se o druh chování, které vyvolává ve druhé osobě strach a zpravidla má za účel ji tímto způsobem ovládat či ji zatlačit do podřadné a nedůstojné pozice. Může k němu docházet v intimních vztazích, ale také ve vztazích mezigeneračních, a dokonce může být vedeno i jen vůči člověku, který pobývá ve stejném obydlí (Paprsteinová, Navrátilová & Botek, 2019).

Zatímco v češtině se ujal termín násilí vůči ženám, zneužívání manželek, partnerek, intimní násilí (Voňková & Spoustová, 2016), v angličtině se pro zneužívání mezi partnery používá termín „domestic abuse“ nebo také „intimate violence“ či „intimate partner terrorism“ (Snyder, 2020).

Násilím v rodině jsou zejména ohroženy:

- děti s nějakým zdravotním či fyzickým znevýhodněním (mentální retardace, opožděný vývoj) či ty, jejichž matka je rovněž týrána, dále děti vyrůstající s otčímem;
- ženy, zejména ty, které samy v dětství zažily domácí násilí, vdaly se v nízkém věku nebo mají za manžela muže s drogovou či alkoholovou závislostí. Zvýšené riziko je i u žen trpících depresí, majících sklony k sebevražednému jednání či také závislých na alkoholu. Dále pak u žen s nízkou sebeúctou, nezaměstnaných, těhotných. Také u těch, které mají odlišné náboženské vyznání, jsou sociálně izolované (nemají rodiče, přátele), popřípadě jsou finančně závislé na partnerovi;
- muži, zejména starší, pasivní, s handicapem, trpící depresí;
- senioři se sníženou soběstačností, kdy rizikovým faktorem může být jejich nepřátelské chování;

- zdravotně postižené osoby vyžadující dlouhodobou péči, která může být pro okolí fyzicky i psychicky náročná (Ševčík & Špatenková, 2011; Stočesová & Čáp, 2020).

Ve zdravém vztahu jsou pozice obou partnerů celkem vyrovnané. Mohou si vzájemně určovat míru blízkosti, jež je pro ně příjemná, nebo vymezit chování, které je nepřijatelné. Panuje zde přijetí a respekt. Kvůli odlišným přáním, zájmům, názorům a postojům může i zde docházet ke konfliktům, ale obě strany do nich vstupují jako rovnocenné (Čírtková, 2020).

Satirová uvádí, že zdravý člověk se snaží realizovat „pět svobod“:

1. *Mohu vidět a slyšet, co je tady a teď, místo toho, co by mělo být, bylo nebo bude.*
2. *Mohu říkat, co si myslím a co cítím, místo toho, co bych říkat měl.*
3. *Mohu cítit, co cítím, místo toho, co bych cítit měl.*
4. *Mohu požádat o to, co chci, místo věčného čekání na povolení od ostatních.*
5. *Mohu riskovat a nebýt stále v bezpečí a přitom „nerozhoupat lod“ (Satirová & Baldwin, 2012, s. 88).*

Mnohdy ovšem lidé vstupují do partnerského vztahu nezralí. Mohou si přinášet ze své primární rodiny různé patologické vzorce chování. Při rozdílných názorech může docházet ke střetům, kdy někdy silnější z partnerů sáhne k násilí. Ve složité situaci ve vztahu k agresorovi se ocitají zejména matky malých dětí, jsou totiž na svém partnerovi finančně závislé.

Agresor zneužívá svého postavení k prosazení svého. Domácí násilí se potom projevuje nepřiměřenými požadavky a kontrolou nad životem oběti, které se mohou projevovat psychickým zastrašováním, vyhrožováním či fyzickými útoky (Vágnerová, 2004).

Domácí násilí se objevuje ve všech společenských vrstvách, mohou ho páchat lidé vzdělaní i nevzdělaní, rozhodující není náboženství, barva pleti ani původ ani věk. Násilí může páchat v podstatě kdokoliv. Na tomto názoru se odborníci obvykle shodnou.

Ačkoliv mnohé autorky zdůrazňují, že velký vliv na mužovo chování může mít jeho představa o nadřazenosti nad ženou, je třeba si přiznat, že agresivní umějí být i ženy.

Přestože muži v některých kontextech jako pachatelé převažují, a nechceme v žádném případě zlehčovat utrpení, které je ženám působeno, je třeba zkoumat i násilí, kterého se dopouštějí ženy na mužích. Ať již jako matky, nebo partnerky. A to vše za jediným účelem – pomoci obětem, ať už se jimi stane kdokoliv (podle e-knihy *Násilí v praxi Intervenčního centra*).

2.1 Znaky domácího násilí

Násilí může mít různou podobu, ať už je to násilí fyzické, sexuální, či psychické, kde důležitým znakem bývá snaha o ponížení oběti.

- Jednorázový incident nebývá brán jako domácí násilí, které bývá opakované a dlouhodobé.
- Častým jevem bývá postupná eskalace, kdy počáteční psychické útoky přerůstají i do podoby fyzického napadání. Mnohdy dochází ke střídání období napětí a nárůstu agrese a období usmiřování až jakýchsi „lábánek“, kde intenzita postupně spirálovitě narůstá a časem může jít i o život.
- Oba aktéři jsou nebo byli osobami blízkými v partnerském či manželském stavu.
- Postavení obou stran není stejné, jako je tomu například při běžné hádce nebo rvačce, ale jedna osoba zpravidla bývá pachatelem, který uplatňuje svou moc a kontrolu nad životem oběti a omezuje ji v jejích sociálních kontaktech i ve finanční oblasti.
- Oběť může mít k pachateli složitý vztah, kde se mohou projevovat protichůdné tendence. Důvodem bývá láska, snaha o zachování rodiny kvůli dětem, zastrašování a manipulace oběti pachatelem, strach z vystupňování agrese v případě, kdy obě osoby dosud žijí v jedné domácnosti, obavy z reakce okolí, nízká sebedůvěra oběti, ekonomická závislost.
- K porušování hranic druhého dochází nejčastěji skrytě, ve společném bytě, ale může to být i na chatě či v hotelu. K ojedinělým incidentům může dojít i na veřejnosti (Střílková & Fryšták, 2009).

Za domácí násilí se nepovažuje, když:

- se role pachatele a oběti střídají nebo jsou si rovné;
- se jedná o ojedinělý incident;
- je startérem násilí provokace;

- se jedná o situační konflikt, např. v okamžiku nevěry;
- se jedná o stalking (Čuhelová, 2019).

Výraz **stalking** pochází z angličtiny a znamená uštvat kořist. V našem trestním zákoníku z roku 2009 Sb. je popsán jako nebezpečné pronásledování, které se může projevit obtěžováním nechtěnou pozorností v podobě telefonů, SMS a e-mailových zpráv, sledováním, opakovaným vyhledáváním blízkosti jiné osoby proti její vůli a může vyústit i ve vyhrožování, ničení věcí nebo i fyzické napadení (Čuhelová, 2019).

2.2 Reakce společnosti na domácí násilí

Aby bylo možné zavádět odpovídající preventivní, osvětová či nápravná opatření, je třeba zjistit, jak daná společnost na domácí násilí pohlíží. V severských zemích je například jakékoliv násilí v rodině přísně zapovězené, zatímco kultury s tradicí nadvlády muže agresivní chování mnohdy tolerují.

Pokud to v daném státě není bráno jako samozřejmost, je nutné nejprve zapracovat na postojích veřejnosti, kde musí být jasné, že násilí je něco špatného, co je hodné odsouzení a naprosto nepřijatelné. Teprve potom se obětem dostane pomoci od lidí, úřadů či policie (Stočasová & Čáp, 2020).

Podle studie Agentury Evropské unie pro základní práva z roku 2013 zažilo fyzické nebo sexuální násilí v České republice 32 % žen. Světová zdravotnická organizace dospěla ke srovnatelným číslům, přičemž uvádí, že ženy tvoří až 95 % obětí domácího a genderově podmíněného násilí (citují dle Voňkové a Spoustové, 2016).

ČR se připojila k podpisu a ratifikaci Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí proti ženám a domácího násilí (tzv. Istanbulská úmluva). Dokument zavazuje vlády jednotlivých zemí klást důraz na prevenci, spolupráci s neziskovými organizacemi a zapojení médií k poučení veřejnosti a zároveň poskytnout ochranu a podporu obětem i jejich blízkým.

Přijetí této dohody je považováno za důležitý mezník v historii ženského hnutí.

2.2.1 Mýty a domněnky v oblasti domácího násilí

Ve společnosti panuje typický předobraz oběti trestného činu. Velikovská (2016) zmiňuje N. Christieho, podle kterého má oběť tyto atributy:

- je slabší;

- je vzorem ctností a příkladného chování;
- na tom, co se jí přihodí, nenese žádnou vinu;
- je poškozena pachatelem, který je vzorem špatnosti a zla.

Problém nastává ve chvíli, kdy si např. policista, soudce či běžný občan, který s tímto druhem chování nemá žádnou osobní zkušenost, začne delikt dosazovat do reálných podmínek. Představme si policistu přivolaného na místo činu, kde nachází charismatického pachatele a ženu, která působí zanedbaně, neupraveně a díky šoku se není schopná srozumitelně vyjádřit. Protože jeho ideální představa pachatele a oběti je úplně jiná, začne mít pochybnosti, což se může projevit při výslechu.

Podobné předsudky znemožňují vidět domácí násilí jako celospolečenský problém a zhoršují postavení obětí, které se pak setkávají s nedůvěrou ve svém okolí i v rodině (Gjuričová, Kocourková, Koutek, 2000).

Lidé obvykle nepředpokládají, že by se jim mohlo něco nepříjemného stát, a proto přemýšlejí, čím se oběť odlišovala od průměrných jedinců, že se jí to či ono přihodilo. Při hledání odpovědi na své otázky tak docházejí k absurditám, čerpají ze svých subjektivních životních zkušeností apod., což situaci oběti obvykle velmi zkresluje a ji samou staví do nepříznivého světla (Velikovská, 2016, s. 35).

Pracovníci intervenčních center se při své práci setkávají s následujícími mylnými názory:

Domácí násilí je pouze fyzické. Ve skutečnosti existuje celá řada forem – násilí psychické, sexuální, ekonomické, sociální. Dokonce může být i latentní, které se aktuálně neděje, ale oběť cítí, že k němu může kdykoliv dojít. Je to forma kontroly ve vztahu, kdy se týraná osoba nemůže svobodně projevit ze strachu z předešlých vyhrůžek.

Násilní jsou pouze muži. Tohoto chování je schopen kdokoliv, jakéhokoliv vzdělání a z jakéhokoliv společenské vrstvy. Tedy ženy, děti, adolescenti, senioři a další.

Násilné osoby se chovají hrubě a neslušně a je snadné je rozpoznat. Mnohdy je tomu naopak. Kruté zacházení bývá skryté a většinou se neděje na očích ostatních lidí. Agresor může vypadat charismaticky a uhlazeně na rozdíl od oběti, která dlouhodobě

zakouší bezpráví, cítí se nejistá a zejména po incidentu může být dezorientovaná a neschopná souvislého vyjadřování.

Pokud nejsou důkazy, nevyplatí se jednat. Protože zlé nakládání je většinou za zavřenými dveřmi a oběti mají z pachatele strach, je přirozené, že důkazů bývá málo nebo chybí. Situaci je však přesto možné začít řešit. Pracovníci IC mají zkušenosti s těmito případy a je mnoho možností, co se dá dělat.

Některé ženy si přímo říkají o facku, protože provokují. Některé si ji zaslouží. Tento mýtus vychází z předpokladu, že je správné ženu za domněle nevhodné chování trestat. Použití násilí je ale neospravedlnitelné, přestože se pachatel mnohdy snaží své jednání zlehčovat a stavět se do role oběti okolností. Ve skutečnosti existuje mnoho zdravých a normálních reakcí, jak dát druhému najevo, že se nám některé chování nelíbí nebo mu chceme nastavit hranice.

Domácí násilí je způsobeno alkoholem nebo užíváním drog. Samo užívání nemusí být příčinou. V některých rodinách existují dlouhodobě mocensky nevyvážené vztahy a některé osobnosti mají tendenci ovládat druhé – ať už svou silou, nebo strachem. Alkohol či droga pak mohou tyto projevy u agresora stupňovat.

Násilnické osoby mají jenom problém s vyjadřováním svého vzteku. Nestačí jen přimět násilníka, aby si pasivně vyposlechl nějaké rady, jak se dá se vztekem naložit. Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí a kurzy zvládnání agrese mohou impulzivním osobám pomoci, ale jedná se o dlouhodobý proces, jehož výsledky jsou velice závislé na vlastní motivaci klienta a jeho ochotě učit se o vztazích, na jeho schopnosti sebereflexe i na tom, zda je ochoten přijmout za své chování zodpovědnost.

Děti domácí násilí nevnímají. Děti jsou velice citlivé a vnímavé na strach a napětí v rodině. Potřebují vyrůstat ve zdravém prostředí a mít kolem sebe dospělé se správnými vzory chování. Se stresovými situacemi se ještě nedovedou tolik vypořádat. Nechápu, co se děje, a nerozumí příčinám. I pokud dítě není přímo terčem útoku, pobyt v prostředí, kde k domácímu násilí dochází, je velice škodlivý pro jeho duševní zdraví a zdravý vývoj. Pokud nemá dojít k trvalým následkům, je třeba násilí zastavit a vyhledat pro ně pomoc v organizacích, které se podporou dětí z tohoto prostředí zabývají (převzato z publikace *Domácí násilí v praxi Intervenčního centra*, dostupné na stránkách Intervenčního centra Praha).

2.3 Formy násilí páchaného na ženách

Násilí může nabývat nejrůznějších podob. Nejčastěji bývají vzájemně provázené a ve vztahu se vyskytuje více druhů najednou. Především je ale důležité upozornit, že násilí se nedotýká pouze fyzické agrese. Za důležité je nutné považovat hlavně to, jak ohrožená osoba násilí vnímá. Pro někoho je nejtěžší fyzické utrpení, pro jiného zase psychické nebo izolace od společnosti (Stočasová & Čáp uvádějí z různých zdrojů, 2020).

Známe tedy násilné chování:

- **fyzické** – údery do obličeje, bití, škrcení, kopání, ohrožování zbraněmi, omezování spánku či potravin či dokonce sáhnutí na život oběti;
- **psychické** – ponižování, zastrahování, ničení věcí oběti, obviňování, nadávky;
- **emocionální** – kontrola všeho, co oběť dělá, její korespondence, vyhrůžky odebráním dětí či zabitím domácího mazlíčka, znevažování jejího chování a prohlašování oběti za duševně chorou;
- **sexuální** – vynucování sexuálního styku a různých sexuálních praktik proti vůli oběti;
- **sociální** – prosazování pouze své vůle a rozhodnutí v životě oběti, omezování jejích kontaktů se známými, přáteli a rodinou, zakazování chodit do zaměstnání;
- **ekonomické** – zatajování příjmů, neposkytování prostředků na výživu dětí, společné bydlení a chod domácnosti, povinnost vykazovat a zdůvodňovat útratu peněz manželkou do posledního haléře, znemožňování přístupu k penězům;
- **představa o nadřazenosti muže nad ženou** – zacházení s ní jako s méněcennou bytostí, prostitutkou či služebnou, povýšené chování (Střílková & Fryšták, 2009).

Domácí násilí mezi rodiči je posuzováno jako **forma psychického týrání na dětech**. Na přítomnost dítěte u domácího násilí se hledí jako na ohrožení citového a mravního vývoje dítěte a je možné je trestat jako souběh trestného činu se skutkem týrání manželky (Čírtková, 2020).

Čírtková (2020) pak dále uvádí známou práci Walker (1984), která u klientek z azylových domů popsala tzv. „**syndrom bité ženy**“:

- jsou přesvědčeny, že na vině jsou ony;
- mají strach o sebe a o děti;
- nedokážou vzniklou situaci řešit;
- mají nadnesené představy o moci a schopnostech ohrožujícího partnera.

2.3.1 Cykly násilí

Walker (1979, 1984) dále vytvořila teorii, že násilí probíhá v cyklech, kdy se pravidelně střídá fáze narůstajícího napětí, při které dochází k verbálnímu osočování a případným náznakům výpadů a ohrožená osoba se chová co nejvíce smířlivě. Tato fáze později přechází do fáze akutního útoku, kdy se ženy cítí bezmocně a dochází k psychickému otřesu. Následuje usmiřování, kdy je žena ještě dezorientovaná, zatímco agresor se alespoň zpočátku omlouvá, slibuje nápravu, chová se mile. Zmatená oběť doufá, že její láskyplné chování dokáže druhá změnit.

V průběhu času prochází podle Walker týraná osoba těmito obdobími:

Na začátku bývá ještě zamilovaná a pamatuje si období, kdy se jí muž dvořil. Mívá proto tendenci násilné chování omlouvat a věří, že bylo jen přechodné. V dalším období si žena již uvědomuje, že vztah není v pořádku, ale viní z toho sebe. Podlehne partnerově argumentaci, podle níž kdyby dokázala lépe plnit své povinnosti, nemusel by ji trestat. Po nějaké době dochází k prozření, kdy si žena uvědomuje, že ji partner zneužívá a on může za terorizování. Stále ještě však doufá v jeho nápravu a nechce narušit rodinu svým odchodem. Na konci však pochopí, že její partner se nedokáže nebo nechce změnit, a začne řešit odchod.

Výzkumy až do současnosti doložily existenci mnoha různých vzorců párového násilí. Odborníci docházejí k názoru, že nestačí jen zkoumat intenzitu a četnost incidentů. Každý vztah je jiný, jsou v něm jedinečné osobnosti obou partnerů. Odlišný je vývoj vztahu, sociální vlivy, motivace obou aktérů, startéry, reakce. Základní rozdíl však spočívá v tom, zda je jedna osoba dlouhodobě původcem a druhá obětí, či zda k násilí dochází v situaci partnerské rozepře (Čírtková, 2020).

Nestrannému pozorovateli se může zdát, že se chování násilníka a oběti vzájemně doplňuje. Žena přizpůsobuje své projevy takovým způsobem, aby došlo ke snižování

úzkosti u muže. Je to ovšem většinou způsob, jakým se naučila si ve svazku zajistit bezpečí (Gjuričová, Kocourková & Koutek, 2000).

Partnerka se chová méně závisle, ba i někdy odmítavě, a muže to znepokojuje a zdá se mu to nepřijatelným. Když se cítí ve své pozici oslaben, reaguje násilím, které u něj přispěje k obnovení rovnováhy. Následuje fáze omluv, usmiřování, slibů. Pokud se taková situace cyklicky opakuje alespoň dvakrát a žena v takové situaci zůstává, je možné ji označit za týranou ženu.

Americká psycholožka Leonora E. Walkerová popsala tyto oběti ve své práci v roce 1979. Jako psychoterapeutka si kladla u svých klientek otázku, proč utiskované ženy ze svazku neodešly. Dospěla k závěru, že řada mužů si ze zkušeností ze svých původních rodin odnesla přesvědčení, že jim náleží právo ženy ovládat a řídit. Díky dlouhodobému tlaku pak ženy dospěly ke stavu tzv. **naučené bezmocnosti**, kdy dovolily svým mužům je týrat.

Přestože se tato autorka později stala terčem kritiky za to, že za agresora považuje jen muže a za oběť ženu, byl přínos otevření diskuze o této problematice nesporný (Machalová, 2014).

2.4 Příčiny domácího násilí

Jestliže je člověk v zátěžové situaci, ve které u něj vznikají pocity značného neuspokojení, může to u některých jedinců vyvolat agresi.

Afektivní agrese je neplánovaná a je přímou reakcí na nepříjemné prožitky, které v člověku vyvolají silné napětí. Vztek velmi často omezuje schopnost rozumového hodnocení a odhad následků a současně i omezuje volbu přijatelnějšího způsobu chování. Důležitý je rovněž způsob hodnocení situace. Lidé s většími sklony k agresi mají obvykle tendenci uvažovat způsobem, který je mylný, např. domnívat se, že druhý člověk jedná se zlým úmyslem. Pocit oprávněnosti útočné reakce se potom zvyšuje. Schopnost pochopit, že chování nebylo myšleno zle, může připravenost k násilnému projevu snížit (Vágnerová, 2004).

Podstatný je také způsob, kterým pachatel oběť hodnotí. Je-li jeho domnělý morální pohled velice nepříznivý, může mít subjektivní pocit, že jeho reakce je správná, i když je přehnaná. Potřeba hledat při složité nepříznivé situaci zástupného viníka je odedávna častým způsobem reakce na stres a způsobem, jak (byť nesprávnou cestou) dosáhnout

uspokojení. Takové zjednodušení je snadno pochopitelné a vyvolává tendenci k postupu, aby byl domnělý původce zla potrestán.

Priměřený způsob hodnocení situace se dá naučit. Pokud však člověk vyrůstá ve společenském prostředí či v rodině, která násilný způsob řešení akceptuje, či dokonce podporuje a používá, nemusí být tento způsob chování ani příliš vázán na nějaké stresující podněty. Jediným účelem je pak prosazení svého cíle. V takovém případě mluvíme o tzv. **instrumentální agresi**.

Všichni lidé potřebují potvrzení od ostatních. Děje se to prostřednictvím citového přijetí a také na úrovni ocenění nějakého výkonu. Některým lidem se ovšem tohoto nedostává a trpí tím jejich sebeúcta. Agrese je potom vlastně náhražkou za uspokojivou činnost nebo lidský vztah. Někoho ovládat může být zdrojem pocitu moci (Vágnerová, 2004).

2.4.1 Narcizmus

Podle Psychologického slovníku (Hartl a Hartlová, 2000, s. 342) je narcizmus definován jako:

„...v současné psychiatrii označení pro druh psychopatie u člověka, který vnímá jen sebe a své zájmy.“

Erich Fromm (1973/1997) analyzuje ve své knize Anatomie lidské destruktivity příběh tety Konráda Lorence, který by podle něj mohl sloužit jako model mnoha manželských vztahů:

Narcistická osobnost, v tomto případě tetička, je ve svém životě zvyklá zneužívat druhých lidí. Žádá na své služebné, aby se vzdala všech svých zájmů a jedinou svou životní radost spatřovala v tom, že jí smí sloužit. Vždy když přijala novou sloužící, měla představu, že právě tato splní všechna její přání. Nějaký čas, možná i proto, že se zaměstnankyně na začátku obzvlášť pokoušela vycházet vstříc, byla teta nadšená. Potom ovšem přišla na to, že tato žena není schopná dostát všem jejím nesplnitelným požadavkům, a začala cítit vztek. Protože se svých fantazijních představ nedokázala vzdát, vinila ze všeho služebnou.

2.4.2 Charakteristika možných obětí

Profesor psychiatrie na lékařské fakultě Stanfordské univerzity David Daniels uvádí několik různých druhů myšlení, chování a prožívání, které slouží k ochraně některé části osobnosti, která byla v minulosti ohrožena. Obdobné myšlenky vyjadřuje i Schmidbauer (1992/2000), když popisuje, jak si dítě vytváří určité vzorce chování, jež mu pomáhají se přizpůsobit a přežít v primární rodině a které se potom pokouší přenášet do svých vztahů v budoucnosti. Lze se domnívat, že obětí domácího násilí by se snadněji mohly stát zejména osoby, které používají tyto životní strategie:

- **Dárce:** Věří, že pro získání lásky musí být nejprve užitečný. Proto dává druhým to, co si myslí, že od něj mohou chtít nebo potřebovat, a to dokonce dříve, než ho o to požádají. Svou pozornost přednostně zaměřuje na potřeby, přání a nálady druhých lidí. To vede k tomu, že ho vyčerpává nemožnost tato přání naplnit. Svá vlastní přání ignoruje. Neumí druhým jejich požadavky odmítnout. Za to pociťuje vinu. Na druhé straně je pyšný na to, jak se obětuje pro druhé a přitom dovede své potřeby potlačit. Často zůstává ve vztahu s patologickým partnerem a trpí (Daniels a Price, 2000/2002).

Pokud si představíme hlubší formu zranění v dětství, která zmiňovaný způsob chování ještě posílí, máme tady Schmidbauerem popisovanou osobu se syndromem pomáhajícího. Podle něj se člověk, který se cítí v dětství odmítaný (třeba proto, že je vychováván osobou, jež není schopná citového přístupu), pokouší získat rovnováhu oceněním od ostatních. Protože často nebyl milován kvůli svým pocitům a vlastnostem, ale způsobu chování, může vyvíjet trvalou, až k sebepoškození vystupňovanou činnost pro druhé.

K původnímu poranění došlo v situaci blízkosti a závislosti, proto je pro pomáhajícího často tato situace spojená s duševní bolestí a dotyčný se jí vyhýbá tím, že si tyto pocity v představách promítá do svého chráněnce a cítí se být pro něj nepostradatelným, přestože závislost bývá oboustranná.

- **Smiřovatel** (Daniels a Price, 2000/2002) se naučil nevnímat sám sebe, ale soustředit svou pozornost na zájmy, požadavky a přání druhých. Konfliktům se vyhýbá. Je tolerantní a pečuje s pochopením o druhé. Případá mu, že na něm nezáleží a že nemá nárok na sledování vlastních cílů. Přizpůsobuje se ostatním.

To vede k potlačování hněvu. Protože si neuvědomuje své negativní emoce, často zůstává dlouho v nevyhovujících situacích.

Zde bývá na pozadí chování dávný strach z opuštění rodičem, které pro dítě či pravěkého člověka vyhnáno ze společenství znamenalo smrt.

Daniels při workshopu v Praze zmiňoval, že u této životní strategie může k rozporu v partnerství docházet v okamžiku určitého emočního stažení. Ze zvyku, ale zejména při napětí, nastupuje u těchto osob nutkavý způsob vycházet ve všem partnerovi vstříc, ale často je provázen citovým odpojením. Na to může protějšek s určitými dispozicemi k silovému řešení problémů reagovat snahou si vládnout a city vynutit.

2.4.3 Charakteristika možných násilníků

Lze dovodit, že k určité tvrdosti či ve vyhrocených případech k psychickému násilí by mohl mít sklon člověk s následující životní strategií:

- **Perfekcionista** (Daniels a Price, 2000/2002) je přesvědčený, že lidé nejsou přijímáni takoví, jací jsou. Odměňováno má být správné chování, špatné je třeba odsuzovat a trestat. Naučil se získávat lásku a sebedůvěru tím, že je dobrý a zodpovědný. Potlačuje své potřeby. Mnohdy potom pociťuje zášť vůči druhým lidem, kteří to (třeba i domněle) takto nedělají.

Při napětí ihned zaměří pozornost na to, co je podle jeho měřítek v okolí špatně. Čím více někoho miluje, tím více ho kritizuje a svůj zájem projevuje tím, že se ho snaží „vylepšit“.

Pokud jsou ovšem jeho zranění z dětství hodně silná či u něj dojde k syndromu vyhoření nebo při dlouhodobé frustraci potřeb, může se to projevit psychickým terorem okolí.

Bojovník (Daniels a Price, 2000/2002) věří, že svět je zlý a silní utlačují slabé. Naučil se být silný a mocný prosazováním své vlastní pravdy a skrýváním slabosti. Svou pozornost zaměřuje na získání moci a kontrolu svého prostoru, věcí a lidí, kteří se v něm nacházejí. Mívá tendenci lidi okolo sebe ovládat. Uznává princip „černý, nebo bílý“. Mnohdy dlouhodobě potlačuje své tělesné potřeby, bolest a únavu, což se potom může projevit nervozitou a agresí. Nemá rád pravidla. Jeho hněv se projevuje přímým útokem. Bývá mstivý. Tento člověk umí být ale také ochráncem slabších, statečným bojovníkem a velice charismatickou osobností.

U některých jedinců se tyto povahové rysy mohou prohloubit až v **asociální poruchu osobnosti**. Tito lidé jsou málo citliví k potřebám druhých, zajímá je jen jejich vlastní prospěch. U mnohých chybí pocity viny či výčitek svědomí a možná proto působí tak snadno lidem utrpení. Snadno lžou a manipulují s druhými, přestože vypadají charismaticky a působí upřímně. Touha po vzrušení, neklid a impulzivita je často vedou k neodpovědnému chování i k trestným činům. Jsou-li dopadeni, přesvědčivě slibují nápravu. Své sliby ale většinou nedodrží. Zřejmě necítí strach a díky tomu se nenechají odradit od nebezpečných činů, kdy pomyslení na následky by jiné odradilo (Atkinson et al., 1995).

Vědci v posledních letech docházejí k přesvědčení, že domácí násilí je velice mnohotvárné a nelze je jen tak snadno dávat do nějaké typologie. Každý případ je jedinečný a je nutno jej posuzovat zvlášť. Domácí násilí vzniká z nejrůznějších motivů a individuálních osobnostních vlastností. Zpravidla se však dají najít některé rysy a prvky chování, které mívají pachatelé společné.

Elbow (1977, cituji podle Čírtkové, 2020) identifikoval čtyři **skupiny násilných mužů**:

- ti, kteří hledají větší přijetí a uznání, a snaží se si je vynutit;
- závislí muži, kteří se snaží vztah ubránit před domnělým nebezpečím, a střídají proto projevy lásky a nenávisti;
- majetníčtí násilníci, kteří vnímají ženu jako svůj majetek, a vynucují si její poslušnost;
- kontrolující násilníci, kteří chtějí mít nad partnerkou kontrolu a též moc.

Stočesová a Čáp (2020) pak uvádějí z různých zdrojů, například:

- nedostatek empatie ve vztazích;
- nízkou sebeúctu;
- mnohdy prožitek násilí v rodině v dětství;
- nadměrné naléhání a dominanci již ve chvílích, kdy se pár teprve chystá ke společnému soužití;
- impulzivitu;
- sníženou odolnost vůči stresu;
- závislost na alkoholu či jiných návykových látkách;
- nezaměstnanost, která způsobuje snížení sebeúcty a rozpad návyků.

Velký vliv mohou mít i ostatní faktory, mezi jinými tyto:

- zdravotní indispozice – špatná funkce srdce, cukrovka, hypoglykémie atd.;
- neurologické poruchy a poškození mozku – zranění hlavy, epilepsie, demence ad.;
- psychická onemocnění – postižení mohou být zmateni, trpět představou pronásledování, špatně vyhodnocovat chování ostatních. Známa je tím především schizofrenie, ale i pacienti s depresivními stavy mohou být v důsledku hormonální nerovnováhy v mozku silně hostilní (Ševčík & Špatenková, 2011).

Marsha Linehamová (1993, cituji podle Šlepecký, Praško, Kotianová & Vyskočilová, 2018) definuje vysokou emoční vulnerabilitu jako velmi vysokou citlivost a zároveň intenzivní odpověď na emoční podněty se současně pomalým zklidněním po nabuzení, a uvádí ji jako typickou pro hraniční poruchu osobnosti.

Lze se domnívat, že u vysoce citlivých osob by rovněž přetížení jejich nervové soustavy mohlo snadněji vést k agresivnímu projevu, jestliže je v jejich povaze obracet svou frustraci vůči osobám v okolí.

Matoušek a kol. (2010) uvádí práci Eliassona (2001), podle kterého:

„Sám akt násilí bývá reakcí na nějaké ohrožení, tváří v tvář kterému má muž pocit bezmoci (např. v rozvodové situaci se muži chovají často násilně, déledobá nezaměstnanost také bývá zdrojem pocitů zoufalství a bezmoci). Násilí může být pokusem o proražení komunikační bariéry – muž má dojem, že žena nebo děti nevnímají jeho potřeby...

...Násilně se chovající muži také mívají obtíže v tom, aby porozuměli skutečným potřebám jiných členů rodiny. Eliasson říká, že takový muž si často sám o sobě myslí, že je hrdina, který se obětuje pro druhé, ale ve skutečnosti se příliš nezajímá o to, zda jeho „oběti“ blízcí lidé potřebují. Neuvědomovaným motivem tohoto obětavého chování je strach, že muž nebude přijat. Každý náznak nepřijetí pak u něj může vyvolat agresivitu“ (Matoušek, Koláčková & Kodymová, 2010, s. 35).

Megargee (cituji podle Voňkové a Spoustové, 2016) se zaměřil na pachatele úmyslného usmrcení partnerky. Došel k názoru, že je lze rozdělit do dvou skupin, a to

na ty, kteří se nedostatečně kontrolují, nebo naopak na ty, kteří se nejsou schopni přiměřeně odreagovat, když se v nich hromadí napětí. Pokud se tenze stává nesnesitelnou, vybijí se i na základě nepatrného spouštěče brutální agresí.

Ať už je příčina agrese jakákoliv, není omluvou pro násilné chování. Nicméně většina pachatelů se nechová násilně v touze ublížit, ale spíše proto, že se ve vzteku nedovedou ovládat a ve společnosti je toto chování tolerováno (Herdová et al., 2016, dle citace uvedené Stočesovou a Čápem, 2020).

Původce domácího násilí nemusí být člověk, který chce páchat zlo. Může to být jen někdo, kdo neví kudy kam, snaží se vyřešit nějaký problém, ukončit hádku nebo se zbavit nepříjemného pocitu, a neumí situaci řešit jinak.

2.4.4 Setrvávání v domácnosti s násilníkem

Stočesová a Čáp (2020) se zabývají zkoumáním **bariér odchodu od původců domácího násilí**.

Veřejnosti se může zdát nepochopitelné, proč některé ženy ve vztahu s pachatelem v tomto příkoří tak dlouho zůstávají. Je zde ale mnoho příčin, které nemusí být na první pohled zřejmé:

- Jsou-li ve vztahu i děti, může být pro týranou osobu obtížné tzv. „narušit rodinu“, připravit děti o otce. Jsou-li potomci ještě malí, žena má taky ztíženou možnost výdělků i uplatnění ve společnosti.
- Při zdravotním znevýhodnění či nižším vzdělání může být žena na partnerovi ekonomicky závislá.
- Žena se bojí reakcí okolí, nepochopení, odsouzení lidí. Může věřit, že za partnerovo chování může alkohol, a až přestane pít (užívat drogy, najde práci), tak se změní.
- Pokud žena zažila v dětství neuspořádané rodinné vztahy, může se domnívat, že takové vztahy jsou normální.
- Žena nemusí mít ani dost informací o tom, jak se domácí násilí projevuje, ani o možnostech pomoci.
- Žena se obává, že přivolaná policie či sociální pracovnice budou nadřzovat ohrožující osobě. Partner může vypadat velice solidně, čestně, mít dobré postavení. Po útoku je často napadená osoba v šoku a neschopná se pořádně

vyjadřovat, působí nejistě. Její protějšek může pak snadno přesvědčit okolí, že se vlastně nic nestalo.

- Postižená může chovat nedůvěru, že nějaká pomoc existuje. Pokud se ohrožená osoba obrátí na úřady a vlastně se nic nezmění, ba situace doma se ještě zhorší, těžko už hledá odvahu zkusit to znovu.
- Policie sice může na 10 dní násilníka vykázat, ale po návratu může napětí ještě eskalovat.
- Týraná osoba mnohdy nemá kam jít. Bydlí u násilného partnera v jeho bytě či domě vlastněném jeho rodinou a nechce zůstat i s dětmi na ulici.
- Při dlouhodobém emočním zaplavení a depresi se výrazně snižuje schopnost vidět možná řešení.

Jak uvádí Rachel Louise Snyder (2020) ve svém bestselleru „No visible bruises“, odchod do azylového bydlení bývá pro ohroženou osobu s jejími dětmi spíše trestem. Zatímco původce si užívá pohodlí domova a zázemí, bitá žena musí většinou radikálně změnit místo bydliště, a tím i přichází o kontakty se známými, s rodinou, o práci. Děti potom postrádají svou obvyklou školu a kamarády.

Policie či pracovníci nechápou, proč oběti někdy všechno popírají, berou svá obvinění zpět či se k násilníkovi vracejí. V mnoha závažných případech jde ale o snahu ohrožené osoby zachránit život sobě a dětem. Pokud pachatel vyhrožuje smrtí, může situace při známkách přípravy k odchodu vyústit do nejhoršího. A klid nemusí mít přeživší ani tehdy, pokud se zdánlivě dostane do bezpečí. I tak může mít nebezpečného pronásledovatele stále v patách a stát se obětí stalkingu.

2.5 Fyzické, psychické a společenské následky domácího násilí

V případě domácího násilí často jednáme s tzv. **mnohonásobnou obětí**, která bývá opakovaně zraňována fyzicky, psychicky či sexuálně. V odborné literatuře se píše o **syndromu naučené bezmoci**, tedy o stavu apatie, závislosti, pasivity, rezignace a nízké sebedůvěry, která vzniká v důsledku nesprávně interpretovaných minulých záporných zkušeností (pojem amerického profesora psychologie Seligmana dle citace Velikovské, 2016).

V této souvislosti je také vhodné zmínit pojem **stockholmský syndrom** podle skupiny rukojmích, které lupiči drželi pět dní v bance ve Stockholmu. Za situace, kdy

oběti byly izolovány a jejich život byl v ohrožení, došlo k tomu, že po propuštění považovali rukojmí únosce za své ochránce a policisty za nepřátele.

Oběť prožívá těžkou zátěžovou situaci, kdy pachatel je vládcem nad jejím životem a smrtí. Ohrožená osoba z něj má velký strach, ale současně je na něm závislá. Pokud tato situace trvá delší dobu, může se projevit pocíťovanými sympatiemi vůči pachateli, ale i vlastním agresivním chováním. Tento obranný mechanismus byl pozorován již v nacistických koncentračních táborech a vyskytuje se i u týrání v blízkých vztazích (Velikovská, 2016).

Stockholmský syndrom se v případech domácího násilí projevuje zintenzivňováním a prohlubováním vazby oběti k násilné osobě. Typická je silná citová závislost až oddanost. Oběť nedokáže vyhodnocovat nebezpečí a ohrožení, které jí násilné soužití přináší, a to i přes dlouhodobé týrání a zlé zacházení. Postupně vyhledává obranné mechanismy, které jí umožňují ve vztahu zůstat, mnohdy přežít. Manipuluje realitou tak, aby v ní násilné jednání mělo logické vysvětlení, popírá skutečnost. Z probíhajícího násilí viní sebe sama, bagatelizuje nebezpečí útoků, není schopna přijmout, že násilná osoba by měla za své jednání nést důsledky, hledá racionální důvody svého setrvávání ve vztahu. Tím zmírňuje pro ni neúnosnou realitu tak, aby byla schopna ve vztahu vydržet (Papsteinová, Navrátilová & Botek, 2019, s. 44).

Autor Van der Kolk uvádí toto vysvětlení:

„Strach zvyšuje potřebu citové vazby, ačkoliv zdroj útěchy je zároveň i zdrojem strachu (Van der Kolk, 2021, s. 164)“.

Někdy se může doznívající reakce organismu na událost ohrožení projevit **posttraumatickou stresovou poruchou** (PSTP). Mezi její projevy mezinárodní klasifikace nemocí řadí:

- vtíravé vzpomínky na tíživou událost během dne nebo ve snech;
- vyhýbání se všem činnostem, místům a situacím, které by mohly připomenout trauma;
- zvýšenou fyzickou a psychickou dráždivost, která může být prožívána jako strach, snadná úleková reakce, napětí, točení hlavy, žaludeční nevolnost, závratě, nespavost, zhoršená imunita, nebo se naopak projevuje vyčerpáním,

či impulzivitou, což může všechno nakonec vést i k myšlenkám na ukončení života (Velikovská, 2016).

Osoby, které jsou dlouhodobě vystavovány domácímu násilí, často mívají sklon k sebevražedným myšlenkám. Tyto úvahy bohužel mohou vyústit až v sebevražedné jednání.

Autor Bessel van der Kolk ve své knize *Tělo sčítá rány* uvádí:

Je dost těžké čelit utrpení, které způsobili druzí. Hluboko uvnitř však řadu traumatizovaných lidí pronásleduje stud, který cítí za to, co za daných okolností udělali či neudělali. Opoprvují sami sebou za to, že byli tak vyděšení, závislí, podráždění nebo rozzuření (Van der Kolk, 2021, s. 23).

Nyní víme, že více než polovina lidí, kteří vyhledají psychiatrickou péči, byla v dětství napadána, opuštěna, zanedbávána, nebo dokonce znásilněna, případně zažila násilí ve svých rodinách (Van der Kolk, 2021, s. 37).

Mezi následky na fyzickém zdraví patří celá škála zranění, ale i psychosomatické obtíže, za nimiž stojí stres. Mezi chování, ke kterému stres často vede, patří kouření, alkoholismus, toxikomanie nebo poruchy příjmu potravy.

Novinářka a vysokoškolská profesorka Snyder (2020) popisuje, jaká dalekosáhlá poškození mozku mohou vzniknout jako důsledek škrcení. Jedna z respondentek mého výzkumu (dovolila mi o tom psát) čelí zdravotním následkům skoku z okna v šestém poschodí, kterým si zachránila život před manželem, který ji chtěl zavraždit.

V knize „No visible bruises“ Rachel Louise Snader píše, že v důsledku rodinného násilí umírá celosvětově 137 žen denně.

Autorka dále zmiňuje domácí násilí jako třetí nejčastější příčinu bezdomovectví u žen v USA a cituje výzkum profesora Jamese Alana Foxe na Northeastern University, podle kterého přibližně polovina masové střelby do lidí ve Spojených státech jsou extrémní případy vyústění domácího násilí.

Země, kde jsou střelné zbraně snadno dostupné, čelí četným případům, kdy dlouhodobé neutěšené vztahy v rodině vyústí ve vraždu manželky a dětí. Například mezi lety 2000 a 2006 padlo na bojištích 3200 amerických vojáků, ovšem obětí vražd v rodině se v USA stalo 10 600 osob. Tento údaj je ovšem zřejmě ještě podhodnocen,

protože se zakládá na údajích z místních policejních služeb, přičemž účast ve výzkumu byla dobrovolná.

Stejná autorka uvádí statistiku, podle níž ve státech, které zavedly zákony na ochranu obětí, se výrazně snížil počet vražd nejen žen, ale dokonce o 3/4 i mužů, protože zneužívané ženy cítí, že je i jiná cesta k záchraně než tyrana zabít.

Případ z praxe – žena uvedla: „Konečně jsem se rozhodla rozvést a po dlouhých letech násilného muže opustit, když jsem si v terapii nakreslila vějíř možných budoucností a jedna z nich byla, že manžela zabiju.“

Snyder podrobně rozebírá případ vraždy manželky a dětí, provádí rozhovory s policejním úředníkem, se sociální pracovníci, s pracovníky zdravotnického a školského zařízení i s členy rodiny oběti i pachatele. A dochází k závěru, který je dnes už zřejmě známý, ale nikdy bychom ho neměli přestat zdůrazňovat. Ubohá Michelle se při různých jednáních s těmito osobami zmiňovala o narůstajícím napětí v rodině, byla ošetřena na chirurgii, opakovaně hledala pomoc. Každý ale jako by měl jen malinký střípek mozaiky, díky kterému nevnímal závažnost nebezpečí, ve kterém se Michelle s dětmi nacházela. Bylo to v době, kdy ještě jednotlivé složky záchranného systému vzájemně nespolupracovaly a nesdílely informace. Z případů, jako je tento, vyplývá, jak je to důležité.

Ať již jsou děti přímým svědkem násilí mezi rodiči, nebo jen vyrůstají v atmosféře napětí a strachu, má to vliv na jejich reakce i na pozdější chování v dospělosti. Navíc mnoho mužů, kteří napadají své ženy, často útočí i na děti. Ty mohou rovněž být zneužívány k manipulaci a získání kontroly nad obětí (Tóthová, 2011).

Násilné vzorce chování se přenášejí. Bité děti mnohdy bijí své spolužáky nebo sourozence. Sexuálně zneužívaní chlapci často později sami zneužívají, zatímco dívky se mohou stát někým, kdo trvale inklinuje k roli oběti a často se dostává do podobných situací.

Muži, kteří vyrůstali v prostředí, kde otec ubližoval matce, mají tendenci toto chování opakovat vůči svým partnerkám, zatímco ženy se mohou chovat násilně k dětem (Gjuričová, Kocourková & Koutek, 2000).

Příklady z praxe od klientů, kteří zažili v dětství domácí násilí mezi rodiči:

„Přežiji jen, když nebudu vidět.“ Tak komentovala pacientka pozdější nutnost operace očí a to, že má poruchu vidění v noci.

„Pořád musím sledovat, co se děje. Pořád musím být ve střehu.“

„Jsem ta divná – nesmím nikam chodit, abych neřekla, co se doma děje.“ A později: „Nemocnice byla pro mě bezpečné místo.“

„Cítil jsem zlobu téměř až k zabití, vždy když jsem viděl bezpráví například na ulici nebo ve škole. Uviděl jsem to a měl jsem před očima temno – viníka jsem zbil do krve.“

Dívka bitá v dětství mívá záchvaty podivného Jokerova smíchu v nevhodných situacích.

„Dcera se sebepoškozuje, způsobuje si opakovaně řezné rány. Odmítá se cítit ženou, nechce být ani muž. Nevím, co mám dělat.“ To uvedla vysokoškolsky vzdělaná žena z finančně dobře zabezpečené rodiny, kde dochází k násilí mezi rodiči.

Traumatická zkušenost zasahuje nejen jednotlivce, ale i osoby blízké a další, se kterými sdílí obydlí. A není důležité, zda s ním byly v době, kdy se událost stala, nebo až později. I životy nepřímých účastníků jsou vystaveny závažnému stresu, který se navíc může přenášet na mezigenerační úrovni. Krizová intervence bývá zaměřena na oběť, ale je nutná i péče o sekundární poškozené, aby bylo možné zahojení rodinného systému.

Rodina a sociální síť může být pro oběť cenným zdrojem síly a podpory, ale také se může stát překážkou znemožňující zotavení (Tóthová, 2011).

2.6 Domácí násilí v době koronaviru

Průzkum vědců ze Sociologického ústavu Akademie věd a Fakulty humanitních studií ukázal, že pomoc obětem domácího násilí zůstává nenavazující a nekonzistentní. Současná hygienická situace zřetelně ukázala slabiny systému.

Narostla poptávka po službách sociálních, intervenčních a krizových center a azylových domů, zatímco hygienická nařízení omezila jejich provoz. Rovněž omezená úřední doba OSPOD, soudů či policie snižovala jejich dostupnost. Podle socioložky Blanky Nyklové soudy prakticky nesoudily a vydávaly jen předběžná opatření.

Zhoršily se možnosti docházet na psychoterapii. Vznikly sice nové telefonní linky pomoci a rozšířila se možnost terapie přes internet, přesto by oběti trestné činnosti potřebovaly širší paletu služeb, než jim byla v posledních měsících k dispozici.

Pro mnoho lidí se zhoršila ekonomická situace, což ztěžuje možnost odchodu od partnera, když není snadné získat dostupné bydlení. Úřady se také mnohdy neshodnou v tom, zda je možné v daném případě násilníka vykázat. „...pokud se člověk brání, už není podle metodiky braný jako oběť a druhého vykázat nejde,“ přiblížila detaily policejní metodiky Dana Moree z Univerzity Karlovy (Násilí na ženách - výzkum Akademie věd).

Forenzní psycholožka L. Čírtková zmiňuje v článku v Psychologii Dnes z února 2021, že situace nemusí být z hlediska domácího násilí jen jednoznačně nepříznivá. Cítuje například ženu, které se ulevilo, neboť její násilnický manžel nemůže díky hygienickým opatřením do hospody.

Lze se domnívat, že mohlo dojít ke zmírnění napětí v rodinách, kde tíživou atmosféru působilo pracovní přetížení, zatímco v rodinách se školou povinnými dětmi se mohla situace naopak zhoršit. Každopádně, konflikty mezi lidmi nebo hádky se ve vztazích běžně objevují a nemusí se vždy jednat o domácí násilí.

3 Sociální pracovník a domácí násilí

Lidem v nesnázích nebo prožívajícím krizi pomáhá jejich situaci řešit řada odborníků. Ti nejlepší z nich pomáhají klientům celostním způsobem, tedy jsou ochotni řešit nejen výsek problému, kterým se jejich profese zabývá, ale i jeho emoční a sociální rozměry.

Sociální pracovník může při pomoci ohroženým osobám a jejich rodinám nalézt mnoho možností uplatnění:

- V roli krizového intervenanta na linkách pomoci obětem domácího násilí.
- V neziskových organizacích, které se zabývají podporou obětí trestné činnosti, v azylových domech či jako terénní pracovník.
- V intervenčních centrech, kde se zabývá sociálněprávním poradenstvím osobám ohroženým a rovněž vzdělává osoby blízké, sousedy nebo další lidi, kteří se přicházejí zeptat, jak mohou pomoci v případech domácího násilí.
- V interdisciplinárních týmech, které se řešením domácího násilí zabývají.
- V roli psychoterapeuta u rodinných nebo párových terapií, u podpůrných skupin žen či dětí nebo při odvykání závislosti.
- Ve funkci mediátora při jednání mezi znesvářenými rodiči.
- Nacházíme jej jako pracovníka orgánů sociálněprávní ochrany dětí.
- Jeho nezanedbatelné místo je i při školení, prevenci a osvětě v oblasti domácího násilí.
- Může působit jako lektor skupin zaměřených na zvládání vzteku pro impulzivní osoby.

Za tímto účelem si dovolíme přiblížit, co ženy z domácností, kde probíhá násilí, často potřebují a jaké náš stát nabízí formy ochrany.

Ohrožené osoby se často pohybují v situacích, které jsou pro běžného člověka těžko představitelné. Skutečnost může být mnohdy o dost horší než nejčernější fantazie. Oběti často nemají téměř žádnou možnost vyřešit problém vlastními silami a potřebují pomoc. Zpravidla hledají podporu v následujících oblastech:

- radu, co v dané situaci dělat, jak zastavit násilí, co je a není ve vztahu normální chování;

- materiální pomoc – s vyhledáním bezpečného obydlí a se zabezpečením finančních prostředků na jídlo a na péči o děti;
- intervenci úřadů včetně policie a podporu, pokud tyto orgány nečiní, co mají;
- právní pomoc při řešení majetkoprávních záležitostí a především pak sociálněprávní poradenství, včetně opatrovnictví dětí, sociální podpory; informace potřebné k podání trestního oznámení, vykazání partnera, rozvodu, žádosti o předběžné rozhodnutí;
- vůbec možnosti, co všechno se dá v dané situaci dělat – zda a jaké jsou možnosti nařízení kurzu pro zvládání agrese pro násilníka, psychologická pomoc pro děti;
- především však hledají důvěru, porozumění a psychickou podporu, aby mohly dosáhnout zvyšování kompetentnosti, sebeúcty a sebedůvěry (Matoušek et al., 2010; Ševčík & Špatenková, 2016).

3.1 Systém ochrany před domácím násilím

V České republice je ochrana před domácím násilím založena na tom, že ohrožená osoba je chráněna ve svém přirozeném prostředí, tedy v obydlí, kde dříve pobývala s původcem násilí. Agresor je vykazán na nějakou dobu ze společné domácnosti a z jejího okolí, aby oběť získala čas a prostor na vyhodnocení situace a provedení kroků k jejímu zlepšení (podle kapitoly psané Dohnalovou, S., v knize autorů Ševčík & Špatenková, 2011).

Zákonná úprava se opírá o tři navzájem provázané pilíře, kterými jsou policie, intervenční centra a soudy (Čuhelová, 2019).

3.1.1 Role Policie ČR při řešení domácího násilí

První pilíř, policie, působí v akutní fázi, kdy aktuálně dochází k útoku (Čuhelová, 2019).

Dále cituji dle kapitoly psané Dohnalovou, S., v knize autorů Ševčík & Špatenková, 2011: Pokud lze na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předchozí útoky předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku, je policista oprávněn vykazat tuto osobu z obydlí společně obývaného s ohroženým jedincem.

Policista nejprve vyhodnotí přítomné znaky domácího násilí – zda se incidenty opakují, stupňují, zda osoby bydlí společně, zda to bývá tak, že útočí stále stejná osoba,

zatímco druhá je utlačována. Informace získá od osoby ohrožené i násilné, ale také dalších přítomných, rovněž pak třeba od příbuzných, sousedů, případného oznamovatele. Zjistí v informačních systémech, zda už podezřelá osoba měla v minulosti násilnické sklony, zda se incidenty v této domácnosti opakují. Dále zkoumá známky po incidentu na místě činu. Vyhodnotí míru rizika pro osobu ohroženou po odjezdu policie, zpravidla se k tomuto účelu využívá metoda SARA DN. Podle vlastního uvážení potom vyhodnotí míru nebezpečnosti pachatele. Následně může přistoupit k vykázání násilníka na dobu deseti dnů, a to i bez jeho souhlasu, ba dokonce i v nepřítomnosti dotyčné osoby. Tuto dobu nelze žádným způsobem zkrátit.

Vykázaná osoba má právo si vzít věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady. Pokud se rozhodne již po opuštění obydlí pro některou z uvedených věcí vrátit nebo si chce vyzvednout předměty potřebné pro výkon povolání či podnikání, může tak učinit jen jednou, a to za přítomnosti strážce zákona, který o tom informuje ohroženou osobu. Policista též poskytne vykázané osobě informace o možnosti přístřeší – seznam azylových domů, ubytoven či hotelů.

Ohrožená osoba je při násilníkově vykázání policistou poučena o možnosti podání návrhu předběžného opatření podle občanského soudního řádu a o možnostech využití služeb v oblasti pomoci obětem.

Policie je poté povinna provést minimálně jednu kontrolu toho, zda násilnická osoba skutečně dodržuje nařízení o vykázání a v místě se nezdržuje. Dále musí do 24 hodin zaslat záznam o vykázání příslušnému intervenčnímu centru, okresnímu soudu, a pokud žije v domácnosti nezletilé dítě, i orgánu sociálněprávní ochrany dítěte.

3.1.2 Soud ČR při řešení domácího násilí

Dalším opatřením na ochranu osob ohrožených domácím násilím je **předběžné opatření**. Pokud je návrh na jeho vydání podán v době desetidenního policejního vykázání, prodlužuje se toto do doby, než o věci rozhodne soud. Navrhovatel ale může návrh podat i bez předchozího vykázání. Soud je povinen o něm rozhodnout do 48 hodin, proto je vhodné skutečnosti uvedené v návrhu co nejlépe doložit.

Předběžné opatření je příslušným soudem nařízeno v případě, pokud by jednáním účastníka, proti němuž opatření směřuje, mohl být vážným způsobem ohrožen život, zdraví či lidská důstojnost navrhovatele. Ten může požadovat, aby se násilník:

- nezdržoval ve společném obydlí ani v jeho blízkosti;
- zdržel setkávání s navrhovatelem;
- nesměl navrhovatele sledovat ani obtěžovat (Ševčík & Špatenková, 2011).

Návrh směřující k ochraně proti domácímu násilí může podat nejen ten, vůči komu násilí směřuje, ale i ten, kdo žije s osobou násilnou a ohroženou a násilí na osobě ohrožené mu vadí, dále pak i státní zastupitelství, a to i bez vědomí týrané osoby (Čuhelová, 2019).

Podle této autorky občanské právo dává jasný signál, že k vyloučení práva násilné osoby v domě či bytě bydlet stačí i **psychické násilí**, které není doprovázeno násilím fyzickým či sexuálním, ale v jehož důsledku je soužití nesnesitelné. Psychické násilí se ovšem velice těžko prokazuje. Je však rovněž možné navrhnout důkazy, a to výsledky svědků, kteří jsou násilí přítomni, případně znalecký posudek (Čuhelová, 2019).

3.1.3 Intervenční centra

Intervenční centra (IC) vznikla 1. 1. 2007 v návaznosti na institut vykázání, který pomáhá v boji proti domácímu násilí v České republice a patří mezi služby sociální prevence podle § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

V intervenčních centrech jsou zaměstnáni sociální pracovníci, právníci a psychologové.

Služba je určena jak osobám ohroženým domácím násilím po vykázání ze společného obydlí, tak i ženám a mužům, u kterých se odehrává domácí násilí, ale k vykázání nedošlo. Pomoc je poskytována zejména ambulantně všem osobám starším 16 let. Zároveň jsou IC hlavním koordinátorem interdisciplinární spolupráce mezi Policií ČR, orgány sociálněprávní ochrany dětí a dalšími institucemi zapojenými v ochraně před domácím násilím v oblasti.

Posláním a cílem IC je pomoc a podpora ženám a mužům, kteří jsou ohroženi domácím násilím takového rozsahu, že situaci nejsou schopni zvládnout vlastními silami. IC pomáhají k návratu do života bez násilí. Pomocí specializovaných služeb mají klienti možnost zlepšit kvalitu svého života a znovu se začlenit do společnosti.

Vedle přímé pomoci ohroženým je posláním IC i osvěta v oblasti domácího násilí a rozvoj interdisciplinární spolupráce. IC se podílí na veřejné diskuzi, poskytuje informace laické i odborné veřejnosti, pořádá vzdělávací akce a je organizátorem

a garantem setkání interdisciplinárních týmů sdružujících jednotlivce a instituce, které se problematikou domácího násilí zabývají nebo s ní přicházejí do kontaktu (dle webových stránek Asociace pracovníků intervenčních center ČR).

Poskytované služby jsou bezplatné a diskrétní. V případě potřeby lze vystupovat anonymně.

V oblasti sociálněprávního poradenství se jedná zejména o:

- tvorbu bezpečnostního plánu;
- hledání možností řešení životní situace;
- pomoc při jednání s policií a úřady;
- pomoc při orientaci v sociálních dávkách;
- zprostředkování návazných služeb (např. azylové bydlení);
- doprovod a podpora při soudních jednáních.

V oblasti právního poradenství se jedná o:

- pomoc při sepsání návrhu na vydání předběžného opatření o prodloužení doby vykázání;
- řešení rozvodu – pomoc s přípravou žádosti a návrhu na úpravu poměrů k dětem;
- řešení společného bydlení – objasnění norem a možností, pomoc s žalobou na vyklizení;
- podání trestního oznámení – vysvětlení postupu, pomoc s přípravou podání;
- přípravu na soudní jednání.

V oblasti psychologické podpory se jedná o:

- krizovou intervenci;
- psychologické poradenství a terapii lidem zasaženým domácím násilím i lidem, kteří se násilí dopouští;
- podpůrnou socioterapeutickou skupinu.

Přijde-li klient do intervenčního centra, zpravidla jako první se ho ujme sociální pracovník. Jeho úkolem je vyhodnocení situace a potřeb. Provází klienta při celém procesu poskytování pomoci. Vytváří s ním individuální a bezpečnostní plán, rozebírá

s ním jeho práva a možnosti. Pokud ohrožená osoba nemluví českým jazykem, využívá IC spolupráce s některou s organizací, které pomáhají cizincům.

Mnohdy je důležité klienty informovat o organizacích a službách, které mohou pomoci jeho dětem. Může se jednat o terapeutické služby, nácviky dovedností či asistované setkávání s rodiči.

Někdy klient okamžitě potřebuje zajištění nového bydlení. IC za tímto účelem mívají k dispozici byty či spolupracují s dalšími organizacemi disponujícími možnostmi zajištění ubytování a s azylovými domy.

Nejednou bývá velkým problémem ohrožené osoby finanční tíseň, zejména v situacích, kdy má malé děti, nepracuje či z nějakých důvodů nemůže práci vykonávat nebo nemá přístup k rodinným financím. Mnohdy nemá ani peníze na jídlo nebo základní léky. V těchto případech spolupracuje IC s úřady práce. Zákon o hmotné nouzi umožňuje vyplatit na místě v hotovosti dávku mimořádné pomoci až do výše životního minima.

Právníci intervenčního centra mohou klientovi nejen pomoci při řešení právních otázek, ale také ho připravit na jednání u soudu nebo na výslech na policii. Mohou jej rovněž doprovodit a poskytnout mu podporu.

Vzhledem k obtížnosti životní situace u klienta bývá dobré alespoň v počáteční fázi řešení situace využít pomoci psychologa, který může podpořit, motivovat a dodávat naději (podle e-knihy Domácí násilí v praxi Intervenčního centra).

3.2 Specifika práce s klienty domácího násilí

Osoba ohrožená bývá při útoku zaskočena, mnohdy není schopna adekvátně reagovat a často doslova „zamrzne úlekem“. Tento šokový stav zpravidla trvá ještě nějakou dobu. Velikovská (2016) zmiňuje práci Čírtkové, podle níž je v takovou chvíli pro oběť typická dezintegrace prožívání, kdy reaguje emotivně, ale není schopna rozumové orientace v situaci. Často se objevuje regrese do mladšího věku, obtíže se srozumitelně vyjádřit a poruchy paměti.

Velikovská v této souvislosti uvádí i *teorii mentálního hluku (mental noise theory)* V. T. Covella, podle které „osoba pod stresem může až 80 % sdělení ignorovat“ (Covello, Milligan, 2010). Za této situace se zdá vhodné omezit množství sdělovaných informací a ty důležité raději zopakovat.

Na zmírnění **šokového stavu** oběti je vhodné teplo, tišší a klidnější jednání pomáhajících osob, hlouběji položený tón hlasu a dále ochrana před hlukem a hlasitými projevy okolí. S podáváním tekutin opatrně, protože při šokovém stavu může rychlé pití vést ke zvracení, lepší je proto spíše podávat malé doušky nebo vlhčit rty.

Teprve po překonání prvotního psychologického nárazu může být v rozpětí dvou dnů až několika týdnů po traumatu zahájena terapie akutního traumatu na psychoterapeutickém základě s psychologem či psychiatrem (Vitoušová, 2016, cituje z práce Čírtková, Vitoušová et al., 2007).

3.2.1 Návštěva poradny

Rozhodne-li se klientka vyhledat poradnu, je vhodný citlivý přístup založený na trpělivosti. Je nutné vytvořit bezpečný prostor a věnovat hodně pozornosti aktivnímu naslouchání, přiznat jí právo na její emoce. Zajímat se o klientku, ujistit ji o tom, že stojíme na její straně. Ocenit ji za rozhodnutí svěřit se se svým příběhem, řešit obtížnou situaci.

Případné sebeobviňování ohrožené osoby je třeba odmítnout a vysvětlit jí, že za domácí násilí nese odpovědnost především násilník, který překračuje hranice. Klientku je třeba podporovat při hledání samostatnosti a vlastní cesty k vyřešení problému. Doporučuje se vytvořit bezpečnostní plán a dále ji vhodnými otázkami navést tak, aby si dovedla představit postupné cíle a změny, kterých chce dosáhnout. Naopak není vhodné klientku litovat, protože by se mohla cítit málo respektovaná. Není dobré situaci bagatelizovat a nabízet falešné sliby ve vývoji případu, čímž by se mohla snižovat důvěra v odbornost interventa.

Pomáhá nespěchat, neboť klientka se pravděpodobně dlouho odhodlávala přijít a jsou cenné všechny kroky a změny, které sama navrhne a dokáže zvládnout. Otázky „proč“ je lepší nepoužívat, protože mohou vzbuzovat pocit provinění a selhání a snižovat ochotu spolupracovat s odborníkem, který „ví vždycky všechno nejlépe“. Samozřejmostí by mělo také být používání srozumitelného jazyka, odborné vyjadřování může klienta znejistit.

Úkolem poradce je nabídnout aktivity, vysvětlit možnosti, poskytnout kontakty. Projevovat podporu a zájem při každé změně (Šusterová et al., 2007).

Ohrožené osoby často trpí jen proto, že nemají dostatek správných informací. Proto je vhodné mít připraveny letáčky, informace o azylových domech, krizových linkách, o službách intervenčního centra a dalších možnostech, jako mohou být kontakty na psychologickou péči či podpůrné psychoterapeutické skupiny, poradny pro dlužníky apod. Poradce by měl klientce položit dotaz, zda by chtěla událost oznámit na policii, a případně ji informovat, jak to v takovém případě probíhá (Čírtková, 2020).

3.2.2 Psychoedukace blízkých osob

Podpora rodiny či přátel může pomoci oběti vyrovnat se s traumatem. Mezi praktická doporučení patří:

- pečovat o duši i tělo pravidelným denním režimem, zdravou stravou, dostatkem tekutin, spánku, pohybem venku na čerstvém vzduchu;
- nepřetěžovat se, odpočívat;
- nenutit k vyprávění, ale počkat, až bude sama ochotná se svěřit. Potom je třeba ji ocenit, jak situaci zvládla, a říci jí, že to nebyla její vina;
- vyhýbat se filmům, zprávám a situacím, které trauma ožívají;
- podporovat ji v jejím vlastním řešení situace a k vyhledávání strategií, jak se s krizí vyrovnat;
- pomoci jí v návratu k běžnému životu, obnovení sociálních kontaktů (Velikovská, 2016).

3.2.3 Trauma a blízcí

Chování osoby postižené PTSP se mnohdy výrazně změní. Pro blízké je často velmi obtížné se s těmito změnami vyrovnat. Nevědí, co vlastně mají dělat. Když pozorují emoční změny na své blízké osobě, mohou dostat strach. Díky tomu se přestávají chovat přirozeně. Problémy ve vztazích mohou vést k **druhotné traumatizaci** postiženého (Praško et al., 2003).

Trauma se může objevit v celé řadě oblastí. Praško (2003, s. 64) jmenuje zejména tyto:

- potřeba blízkosti a intimity;
- potřeba otevřenosti a komunikace;
- potřeba jistoty, předvídatelnosti a bezpečí;
- potřeba pohody, radosti a uvolnění.

Vzájemný vztah je založený na bezpečí, lásce a důvěře, potřebě lidské blízkosti, sdílení. Po traumatickém zážitku mnoho lidí tuto schopnost ztrácí. Je možné ji opět obnovit, ale k tomu je třeba se uzdravit a zpracovat traumatickou událost. Napětí, podrážděnost a afekty mohou způsobit nerovnováhu ve vztahu a při té se blízkost a intimita ztrácejí.

Chceme-li se s druhým cítit dobře, musíme být schopni spolu otevřeně hovořit. Trauma komunikaci ale může narušit. Traumatizovaní lidé často mívají tendenci svým protějškům nedůvěřovat, znovu si je prověřovat.

Ve vztahu je také třeba mít společné hezké zážitky, setkávat se s přáteli, společně sportovat, cestovat. Lidé s PTSP ale mívají přemíru negativního emočního prožívání, cítí se izolováni, jako by sem ani nepatřili.

Autor Van der Kolk (2021) popisuje, jak traumatický zážitek, rozložený v mozku na jednotlivé fragmenty událostí, může takto zasažené osobě dát pocit, že událost se nestala v minulosti, ale že nebezpečí potrvá napořád. A uvádí, co se dále v mozku děje:

Výstražné signály z amygdaly spouštějí vylučování silných stresových hormonů, včetně kortizolu a adrenalinu, které zvyšují tepovou frekvenci, krevní tlak a rychlost dýchání a připravují nás na boj, nebo útěk. Jakmile nebezpečí pomine, tělo se poměrně rychle vrací do normálního stavu. Je-li však tento návrat znemožněn, tělo se neustále mobilizuje k obraně, což má za následek neklid a rozrušení.

Ačkoliv je detektor kouře při upozorňování na nebezpečí obvykle užitečný pomocník, trauma zvyšuje riziko nesprávné interpretace toho, zda je určitá situace bezpečná, či nebezpečná. S ostatními můžete vycházet pouze tehdy, dokážete-li přesně detekovat, zda jsou jejich úmysly dobré, či zlé. Nepatrná chyba tohoto měření může ve vztazích doma i na pracovišti vést k bolestným nedorozuměním. Úspěšné fungování ve složitém pracovním prostředí nebo v domácnosti s neposednými dětmi vyžaduje schopnost rychle vyhodnotit, jak se lidé cítí, a neustále tomu přizpůsobovat své chování. Vadné poplašné systémy vedou v reakci na neškodnou poznámku nebo výraz obličeje k výbuchu nebo uzavření se do sebe (Van der Kolk, 2021, s. 78).

A na jiném místě uvádí:

Psychologové se obvykle snaží lidem pomoci zvládnout jejich chování prostřednictvím vhledu a pochopení. Neurovědecký výzkum však ukazuje, že jen velmi málo psychických problémů je výsledkem špatného chápání: většinu těchto problémů způsobují tlaky z hlubších vrstev mozku, které ovlivňují naše vnímání a pozornost. Jestliže poplašný zvonek emočního mozku trvale signalizuje ohrožení, žádný vhled jej neutiší (Van der Kolk, 2021, s. 81).

O problémech traumatizovaných osob píše dále:

...přirozeným stavem savců je být tak trochu ve střehu. Abychom mohli cítit blízkost ve vztahu k jiným lidem, musíme svůj obranný systém dočasně odpojit. Abychom si mohli hrát, milovat a sytit své děti, musí mozek naši přirozenou ostražitost vypnout.

Mnoho traumatizovaných se má příliš na pozoru, než aby si mohli užívat běžných radostí života, zatímco jiní jsou příliš necitliví na to, aby absorbovali nové zážitky – nebo reagovali na signály skutečného nebezpečí. Pokud detektory kouře v mozku selhávají, lidé neutikají v případě, kdy by měli utéci, ani nebojují, když by se měli bránit. Významná studie týkající se negativních zážitků z dětství (Adverse Childhood Experiences, ACE),..., prokázala, že u žen, které byly v dětství zneužívány a zanedbávány, existuje sedmkrát vyšší pravděpodobnost, že budou v dospělosti znásilněny. Ženy, jež byly v dětství svědky napadání matky ze strany partnera, jsou vystaveny mnohem většímu riziku, že se stanou oběťmi domácího násilí.

Mnoho lidí se cítí bezpečně, mohou-li sociální kontakty omezit na povrchní konverzaci. Skutečný fyzický kontakt může vyvolat intenzivní reakce. Jak však poukazuje Porges, dosažení hluboké intimity jakéhokoli druhu – pevné objetí, společný spánek s partnerem nebo partnerkou či sex – vyžaduje, abychom bez obav připustili znehybnění. Pro traumatizované jedince je obzvláště náročné rozlišit, kdy jsou skutečně v bezpečí, a umět se bránit, pakliže hrozí nebezpečí. To vyžaduje zkušenosti, jež mohou obnovit pocit fyzického bezpečí (Van der Kolk, 2021, s. 104-105).

A tento autor i zmiňuje, proč si mnohdy týrané osoby nechávají špatné chování svého protějšku líbit:

...jestliže jsme však byli v dětství týráni nebo zanedbáváni, nebo jsme vyrůstali v rodině, kde se na sexualitu pohlíželo jako na něco odporného, obsahuje naše vnitřní mapa jiné poselství. Náš pocit sebe sama je poznamenán opovržením a ponižením a máme sklon usuzovat, že „on (nebo ona) ví, co jsem zač“, a proti špatnému zacházení tudíž neprotestujeme (Van der Kolk, 2021, s. 158).

3.2.4 Léčba posttraumatické stresové poruchy

Během léčby PTSP se využívá zejména psychoterapie, případně i medikace, a to při dlouhodobé nespavosti, depresi či předrážděnosti. O užívání psychofarmak rozhoduje psychiatr. Antidepresiva a některé léky proti úzkosti pomáhají snížit úzkost a depresi a jsou také účinné při zvýšené činnosti sympatiku (urychluje srdeční činnost). Méně už pomáhají proti obtížným vzpomínkám, děsivým snům a nesoustředěnosti. Účinek antidepresiv se obvykle projeví až po – 6 týdnech od zahájení léčby. Nevzniká na ně ani tolerance, ani závislost, jsou tedy pro léčbu PTSP, která je dlouhodobá a trvá několik měsíců, nejlepší.

Psychoterapie pomáhá klientovi pochopit, co se s ním vlastně děje. Učí ho změnit vztahy a vzorce chování, které se na udržování úzkosti podílejí. Vytváří prostor, kde člověk může bezpečně vyjádřit, co ho trápí. Umožňuje vrátit se v přijímajícím prostředí k tomu, co se stalo. Vzpomínky na trauma ho pak přestanou omezovat v denním životě a postupně přestanou vyvolávat hrůzu a nepříjemné pocity (Praško et al., 2003).

Lidé se mnohdy nechtějí ve vzpomínkách vracet k tomu, co se stalo. Jsou šťastni, že se jim povedlo bolavé události částečně zapomenout. Ty se jim ale potom vracejí ve snech a nevysvětlitelných pocitech úzkosti, napětí a nejistoty. Proto je dobré rozpomenout se v terapii na celý příběh i na to, co mu předcházelo a co následovalo. Většinu lidí postižených PTSP pronásledují pocity viny, trapnosti a studu, které mnohdy vůbec nejsou odůvodněné. Je třeba pomoci klientovi se přijmout i s tím, že nedokázal vše zvládnout dokonale. K tomu může být užitečná skupinová terapie, pokud tam může pacient o svých pocitech mluvit a zbavit se pocitů viny.

Pokud došlo k těžké traumatické události, je velice pravděpodobné, že postižený neměl nikomu možnost sdělit důležité detaily, které přitom mají velkou emoční váhu. Mnohdy nemohl za dané situace své pocity vyjádřit, potřeboval by křičet, plakat, a nešlo to. Klient při vyprávění znovu zažívá strach a bezmoc, a proto je nutná silná emoční podpora. Je důležité, aby terapeut nechal klienta jeho emoce odžít a byl připraven slyšet vyprávění znovu a znovu. Samo vyprávění má léčivý efekt. Terapeut pomáhá klientovi přijmout ztráty spojené s traumatickou událostí. Projevení negativních pocitů bývá důležité při procesu postupného odžití a začlenění události do vzpomínek. Postižený potom přestává žít stále v okamžiku, kdy se to všechno stalo, ale začíná přemýšlet o budoucnosti. Bolestivé vzpomínky už se mu přestávají vracet. Když už si vzpomene, není zahlcen stresovou kaskádou hormonů, přestává cítit úzkost. Už se nemusí vyhýbat místům a situacím, které mu trauma připomínaly (Praško et al., 2003).

Nezbývá než dodat, že existuje i **posttraumatický růst**. Mohutný otřes může uvolnit strukturu návyků a umožnit transformaci a velice silný a pozitivní růst osobnosti. Zápas člověka s nepříznivými životními okolnostmi se může ve výsledku velice kladně projevit ve větší sounáležitosti s blízkými, v lepší vztáhlosti se do ostatních lidí, v lepší schopnosti vyjadřování pocitů, v touze změnit svět k lepšímu, v lepší sebedůvěře a zvládnání obtížných situací, ve větším zájmu o duchovní život. A také v tom, že člověk pochopí, co je skutečně důležité, velice si všeho váží a raduje se ze života (dle Velikovské, 2016, která uvádí některé myšlenky V. Frankla a práci Calhouna a Tedeshiho z roku 1996).

3.2.5 Práce s původci domácího násilí

V ČR je v současné době jen málo organizací, které se zabývají původci domácího násilí. Společným nepřítelem ale není agresor, nýbrž násilí samo, které ničí život celé rodiny. Bylo by proto správné pohlížet na problematiku jako na boj každého jednotlivce proti násilnému jednání. Nejdůležitější vždy zůstává ochrana ohrožené osoby. Ale pokud nebudeme pracovat s násilníky, nemůže se nám podařit zlo ukončit. Trest mnohdy pro změnu chování či získání jiné motivace nestačí.

Také samotným násilníkům způsobuje jejich nevhodné chování potíže. Mívají problémy se žaludečními vředy, se srdcem, psychické obtíže. Mohou trpět pocity viny, mít strach z opuštění, pocity nedostatečnosti (Stočasová & Čáp, 2020).

Mnoho žen se i po odloučení ke svému zneužívajícímu partnerovi vrací. A i pokud od něj žena trvale odejde, najde si takový člověk jinou, na které může své devastující chování opakovat.

Původce domácího násilí navíc stále zůstává rodičem společných dětí a je nutné s ním řešit různé praktické problémy.

Cílem programů pro agresory je zastavit násilí, zajistit bezpečí členů rodiny. Přimět původce přijmout odpovědnost za své chování, přestat svádět vinu na ty druhé. Lektori se pokoušejí objasnit účastníkům, jak fungují obranné mechanismy, jako je bagatelizace, popírání a další. Pokoušejí se vzdělávat osoby s problémovým chováním a přivést je ke změně postojů a k uvažování o tom, co je k jejich vzteku vede. Představit jim jiné možnosti jednání a vysvětlit jim, že mají možnost volby, který způsob počínání si zvolí.

Záměrem programů je i zpochybnění pocitů oprávnění k násilné reakci a uvědomění si skutečnosti, že i v případě bezpráví za vlastní chování odpovídáme my sami, nikoliv provokatér.

Je rovněž vhodné se při psychoterapeutické práci s původci zaměřit na zpracování traumat z dětství či dospívání, která mohou mít na současné chování vliv (Stočasová & Čáp, 2020).

Uchazeč by měl mít alespoň minimální náhled na své nepřijatelné chování a zároveň svolný tyto zaseté vzorce chování opustit a pracovat na změně, tedy zájemce musí u vstupního pohovoru prokázat ochotu pracovat sám na sobě a vykazovat přijetí alespoň malé míry odpovědnosti za své činy (Herdová et al., 2016, podle Stočasové & Čápa, 2020, s. 79).

Program směřující ke zmírnění násilí může mít též podobu podpůrné skupiny či pouze využívat některých jejích prvků. Princip spočívá převážně v tom, že si účastníci (včetně lektorů) vzájemně poskytují podporu a projevují pochopení při sdílení osobních zážitků a zkušeností. Nepochází zde k moralizování, podceňování, či dokonce shazování klientů. Účastníci jsou podněcováni v otevírání vlastních prožitků a pocitů, v kolektivním debatování nad problémem, jsou vedeni k empatickému vcítění do druhé osoby, k poskytování konstruktivní zpětné vazby atd. Někteří klienti teprve zde poprvé zažijí pocit důvěry a bezpečí. Podle studie Lily et al. (2014) je sociální podpora

významným predátorem pro redukci recidivy. Sociální vazby mezi účastníky (a terapeuty) vedou k silnějšímu závazku a snižují pravděpodobnost opakování násilí (podle Stočesové & Čápa, 2020, s. 71, kteří uvádějí další zdroje).

3.3 Zákony upravující oblast násilí páchaného na ženách

Vývoj právní úpravy (Čuhelová, 2019, s. 8)

Pokud jde o postoj legislativy, je možné rozlišovat dva základní přístupy při řešení otázek souvisejících s problematikou domácího násilí. Jde o:

*přístup **represivní** (kriminalizace domácího násilí do skutkové podstaty trestného činu);*

*přístup **preventivní** (ochrana poskytovaná poradenskými středisky, mediace, vykazání aj.).*

Prevenci pak je možné dělit na:

***primární**, která je adresována celé společnosti a hraje zásadní roli při předcházení domácímu násilí. Týká se také samostatného postavení žen ve společnosti, podporování rovných příležitostí a boje se stereotypy. K opatřením patří navyšování informovanosti a vyvracení mýtů. Úlohu v osvětě má stát, média, škola, církve i organizace, jež jsou zaměřené na pomoc obětem domácího násilí;*

***sekundární**, která se týká těch, kdo se již setkali s násilím nebo k tomu mají předpoklady (např. děti, které vyrůstaly v prostředí domácího násilí). Zde hrají roli speciální psychologické programy, azylové domy a též celostátní rejstřík osob, které se dopustily násilí;*

***terciární**, která směřuje ke změně násilného chování a k ochraně obětí před další viktimizací. Jde o terapeutické programy pro pachatele, psychoterapeutická sezení pro oběti apod.*

*V České republice zákonodárce přistoupil nejprve k přijetí právní úpravy na poli represivním, když **zákonem č. 91/2004 Sb.**, kterým se mění trestní zákon, s účinností od 1. června 2004 zavedl skutkovou podstatu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (§215a), jež umožňovala trestní postih*

*projevů domácího násilí. Následovalo přijetí **zákona č. 135/2006 Sb.**, který řadíme mezi úpravu preventivní. Umožňuje postižení domácího násilí nikoli až v jeho rozvinutém stadiu, což se ukázalo jako neefektivní. Tímto předpisem vstoupila do našeho právního řádu také regulace ochrany proti domácímu násilí **na poli soukromého práva. Byl mj. novelizován občanský soudní řád**, tj. základní zákonný pramen občanského procesního práva. Tento předpis byl obohacen o § 76b, přinášející tzv. zvláštní předběžné opatření. Vedle toho zákon přinesl do zákona o Policii ČR institut vykázání. Konečně představuje intervenční centra jako sociální službu nabízenou osobám ohroženým domácím násilím.*

*Dne 1. 4. 2013 nabyla účinnosti první část **zákona č. 45/2013 Sb.**, o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů. Tento předpis přinesl ucelenou úpravu pomoci obětem trestných činů, která byla dosud v řadě zákonů. Dne 1. 8. 2013 nabyla účinnosti druhá část tohoto zákona, která zavádí do zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, institut předběžných opatření.*

*V roce 2012 byl přijat **zákon č. 89/2012 Sb.**, občanský zákoník, jenž je účinný od 1. 1. 2014, který přinesl do českého právního řádu řadu změn. Zákonodárce při své činnosti myslel kromě jiného i na osoby ohrožené domácím násilím. Podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku se „zejména v posledním desetiletí tzv. domácí násilí stalo fenoménem, o němž více než o jiných jevech (snad s výjimkou terorismu) je třeba uvažovat ve všech možných polohách a směrech. Tak je vedle roviny psychologické a psychosociální nutné i v jednotlivých právních oborech připravit – bez zbytečného otálení – předpisy, které by (podle své povahy) osoby, které jsou domácím násilím dotčeny, ochránily. Současně existující předpisy zajišťují okamžitou ochranu dotčených osob. Nicméně považuje se za vhodné přijmout i ustanovení v rovině soukromoprávní, a to dlouhodobějšího charakteru. (Nakonec dobrým příkladem pro nás může být právní úprava německá, rakouská, italská, slovenská a jiné.)*

*Občanský zákoník právní úpravu ochrany proti domácímu násilí včleňuje přímo do své druhé části, tedy do práva rodinného. V této části přináší tzv. **teritoriální ochranu** osob ohrožených domácím násilím, kdy je chráněno jejich*

*teritorium, slovy předchozí právní úpravy „společné obydlí“. Násilná osoba musí opustit společné obydlí, případně, byla-li již ze společného obydlí vykázána, se do něj nesmí vrátit (srov. § 751 obč. zák.). Vedle toho je nutno v případech domácího násilí, případně pokračujícího stalkingu, aplikovat ustanovení občanského zákoníku, jež upravují **ochranu osobnosti** a poskytují osobám ohroženým těmito jevy ochranu personální. Násilná osoba totiž svým jednáním zasahuje do práva člověka na život a důstojnost, jeho zdraví, vážnost, čest a soukromí. Ohrožená osoba proto má v souladu s § 82 obč. zák. možnost domáhat se, aby od zásahu bylo upuštěno.*

Výše zmíněný **zákon o obětech trestných činů** přinesl některé důležité novinky (Velikovská, 2016):

Definuje druhotnou újmu a nastavuje základní zásady chování k oběti, aby se jí zabránilo. Mezi tyto požadavky patří například šetrné zacházení, zdvořilost, respekt k osobnosti.

Povinnost orgánů činných v trestním řízení informovat oběť o jejích právech, mezi která patří využít bezplatně služeb subjektů poskytujících odbornou pomoc obětem trestných činů, právo na informace o aktuálním stavu trestního řízení, právo na ochranu před hrozícím nebezpečím, právo nepřijít do kontaktu s pachatelem, právo oběti učinit prohlášení o dopadu trestného činu na její život či zakládá právo na peněžitou pomoc.

Ve vztahu k domácímu násilí pak **novela trestního řádu** zavedla například právo poškozeného požadovat informace o propuštění obviněného z výkonu trestu odnětí svobody či z vazby anebo o jeho útěku z těchto zařízení. Lze se však domnívat, že by bylo vhodnější, kdyby příslušné orgány o těchto skutečnostech poškozenou osobu informovaly samy od sebe a ne pouze na základě formální žádosti (Velikovská, 2016).

Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019–2021 pak mezi úspěchy minulého období uvádí, že

„...důležitou legislativní změnou bylo také přijetí zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, díky kterému lze nyní osobám dopouštějícím se násilí v blízkých vztazích uložit povinnost podrobit se vhodnému programu pro zvládání agrese nebo násilného chování.“

Bohužel, zároveň zmiňuje, že takovéto kurzy jsou zatím k dispozici pouze v Brně a v Praze.

EMPIRICKÁ ČÁST

4 Metodika výzkumu

Kapitola popisuje vybrané metody a postupy výzkumu. Současně zahrnuje seznámení s výzkumným problémem a cílem výzkumu, výběrem zkoumaného vzorku, etickými aspekty výzkumu a průběhem sběru dat. Pro práci byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu a data byla vyhodnocena pomocí tematické analýzy.

4.1 Kvalitativní výzkum

Pro praktickou část práce byla vybrána metoda kvalitativního výzkumu, neboť tato metoda umožňuje zvolené téma prozkoumat do hloubky, a tím získat detailnější popis prožívání dané problematiky.

Další důvod byl ten, že daná problematika je pro účastnice výzkumu velice citlivým tématem. Kvalitativní přístup umožnil lépe se přizpůsobit potřebám respondentek a zkoumat danou tematiku v jejich přirozeném prostředí.

4.2 Vlastní předporozumění zkoumanému tématu

Při vlastním provádění výzkumu je důležité, aby badatel nebyl ovlivněn svými názory na tuto problematiku a svá stanoviska respondentům nepodsouval.

Pokládala jsem proto za potřebné zaměřit se předem na své pocity a jejich zpracování, abych později při samotných rozhovorech mohla respondentkám porozumět a pochopit jejich prožívání, ale zároveň si udržet určitý nadhled.

Před dvanácti lety jsem byla na semináři o domácím násilí s pracovníci intervenčního centra, kde jsem se poprvé dozvěděla, že tento problém je v České republice tak akutní. S příběhy žen, které zažily násilí od rodičů nebo partnerů, jsem se setkala na praxích u psychoterapeutických skupin. Navíc tuto zlou životní zkušenost má za sebou i moje matka, která zažila v prvním manželství (před manželstvím s mým otcem) agresivní chování ze strany partnera. Vyřešila to po roce odchodem a rozvodem.

Mou domněnkou bylo, že podstatou problému domácího násilí je citové odpojení jednoho z partnerů, ať už má jakýkoliv důvod, na něž druhý z páru reaguje snahou si opětovné spojení vynutit. Ale z knih a jiných zdrojů jsem ještě před započatím výzkumu pochopila, že tomu tak rozhodně být nemusí.

4.3 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Mým záměrem bylo získání nových poznatků a rozšíření povědomí o této problematice, jež se v současnosti ukazuje jako velmi aktuální. Získané znalosti mohou fenomén přiblížit a posloužit pracovníkům pomáhajících profesí jako zdroj informací pro práci s klienty.

Cílem výzkumu bylo dovědět se více o způsobu prožívání a následcích na postojích k sobě i na chování týraných žen i možnostech praktické pomoci.

4.4 Výběr výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvoří osm žen.

Nejprve jsem psala do různých organizací, které se podporou žen ohrožených domácím násilím zabývají. Díky koronavirové karanténě ale nebylo možné fyzicky je kontaktovat a pokusit se najít klientky u nich.

Respondentky jsem nakonec získala prostřednictvím sociálních sítí, kdy jsem oslovila účastnice skupin se zaměřením na domácí násilí. S jednou respondentkou jsem se seznámila při své dlouhodobé praxi u psychoterapeutické skupiny.

4.5 Etické aspekty výzkumu

U každého výzkumu je důležité zamyslet se nad jeho etickými aspekty a udělat vše pro to, aby nedošlo k jejich porušení. Za tímto účelem byly respondentky předem podrobně seznámeny s účelem práce, s tím, jak bude výzkum probíhat, i se způsobem zacházení s daty, aby nemohlo dojít k jejich zneužití.

To bylo ošetřeno informovaným souhlasem o dobrovolné účasti na výzkumu se zpracováním sdělených informací.

Respondentky zároveň souhlasily s nahráváním rozhovoru a následovně s jeho převedením do textového dokumentu, přičemž byly obeznámeny s tím, že získané příběhy a odpovědi na otázky budou uchovány v režimu utajení a poslouží výhradně pro účely výzkumné práce.

Z tohoto důvodu nejsou přepisy rozhovorů ani podepsané informované souhlasy součástí práce, protože obsahují citlivé údaje ze života žen, které se výzkumu zúčastnily – v některých případech se jednalo o násilné zkušenosti v intimní oblasti, o pokusy o vraždu ze strany manžela a další traumatické situace. Tyto podrobnosti by mohly vést

k ohrožujícím situacím v jejich životě ze strany bývalých patologických partnerů, pokud by byly zveřejněny.

Pro účely utajení jejich identity jsou v práci jednotlivé ženy namísto jejich skutečných jmen uvedeny pod názvy květin.

Několik respondentek uvedlo, že své příběhy považují za příliš intimní, aby je někomu svěřovaly v rozhovoru, a že by jim bylo milejší, kdyby mohly odpovědi raději poskytnout písemně. Zároveň by potom prý i byly ochotny popsat detaily, o kterých se styděly hovořit.

Za tímto účelem jsem vytvořila druhý formulář informovaného souhlasu, který byl uzpůsobený pro tuto formu účasti ve výzkumu.

4.6 Scénář rozhovoru

Obvyklý postup při rozhovoru byl takový, že jsem se s účastnicí předem dohodla na hodině a způsobu, jakým ji smím kontaktovat. Jedna účastnice si přála setkání pomocí Skypu, ostatní daly přednost telefonickému rozhovoru.

Potom jsem účastnici v uvedenou dobu zavolala a po jejím souhlasu, že mohu započít s nahráváním, jsem požádala, aby mi vyprávěla svůj příběh.

Účastnicím byly položeny následující otázky:

- Jak se Vám žije? Vyprávějte mi svůj příběh.
- Jak jste to prožívala?
- Co bylo pro Vás nejtěžší?
- Co Vám nejvíce pomohlo?
- Jakou pomoc nebo co byste potřebovala?
- Co byste doporučila někomu ve Vaší situaci?
- Je něco důležitého, co byste ráda v této věci podotkla?

Stejně otázky, ovšem písemnou formou, byly položeny i těm ženám, které si přály se zúčastnit písemnou formou. Osobní kontakt při výzkumu nebyl z důvodu hygienických opatření v době pandemie možný.

4.7 Průběh sběru dat

Sběr dat probíhal od února do března 2021.

Zvolila jsem metodu polostrukturovaného rozhovoru, kde jsem se žen flexibilně do hloubky doptávala na jejich individuální zkušenosti a pocity.

Při prvních kontaktech s respondentkami jsem se nejdříve snažila navodit pocit bezpečí a důvěry. Seznámila jsem je s účelem výzkumu a zaslala jim informovaný souhlas. Tato fáze získávání důvěry byla docela dlouhá a vyžadovala citlivý přístup. Až po ní bylo možné přistoupit k vlastním rozhovorům.

Po ukončení rozhovoru měly dotazované ženy možnost reflektovat své dojmy. Dalším krokem byl přepis zvukového záznamu rozhovorů do textového dokumentu sloužícího k analýze dat. Přepisy rozhovorů byly kromě změny identifikačních údajů ponechány v původní podobě. Potom jsem provedla analýzu dat.

4.8 Metoda analýzy dat

Autorka práce k výzkumu použila tento postup:

1. **Seznámení se s daty.** Nejprve je provedena transkripce dat do písemné podoby a provádí se následovně opakované pročitání, které slouží k podrobnému seznámení se s daty. Do přepisů si výzkumník vpisuje vlastní poznámky a nápady k tématu, popřípadě si v textu zvýrazňuje, co ho zaujme.
2. **Generování počátečních kódů.** Badatel si všímá zajímavých a opakujících se rysů a vzorců, výsledkem by měl být prvotní seznam zajímavých kódů. Kódem se rozumí vlastní pojmenování toho, co se v textu objevuje a může to být potencionálně důležité pro výzkumné otázky.
3. **Hledání témat.** Výzkumník se opět vrací ke kódům a třídí je do možných témat, která reprezentují určitou formu vzorových odpovědí. Hledá spojitost mezi kódy. Témata musí mít hloubku, to znamená, že obsahují velké množství jednotlivých kódů, které dávají dohromady smysl.
4. **Přezkoumání témat.** Badatel opětovně prochází zjištěné poznatky a kontroluje, zda něco neopomenul. V této fázi také vybírá vhodné citace na doložení každého tématu.
5. **Definování a pojmenování témat.** V této části dochází k pojmenování témat podle toho, o čem vypovídají.
6. **Podání zprávy.** Na závěr badatel sepíše výslednou zprávu (Braun, Clarke, 2012).

5 Výsledky výzkumu

Tato kapitola je věnována výsledkům výzkumu. Seznámíme se v ní s účastnicemi výzkumu a s tématy a zajímavostmi, jež se ve výzkumu objevily.

5.1 Představení respondentek

Paní Sedmíkráska zažila nešťastné dětství. Otec s rodinou nebyl od jejích tří let a zemřel, když bylo Sedmíkrásce pět let. Matka byla pozdějším partnerem týrána, ale zároveň psychicky i fyzicky týrala Sedmíkrásku a zřejmě i zanedbávala péči – během Sedmíkrásčiny delší hospitalizace ji neomluvila ve škole, díky čemuž dívku ze školy vyloučili. Mladinká Sedmíkráska musela přestát útoky v intimní oblasti. Matkou byla vypuzena z obydlí a musela pobývat nějaký čas bez domova.

Svého muže si Sedmíkráska vzala, protože spolu čekali dítě. Již druhé, které Sedmíkráska měla. Bohužel se po svatbě ukázalo, že manžel je závislý na alkoholu. Sedmíkráska byla z domova zvyklá na špatné zacházení. Partner ji dlouhodobě psychicky utiskoval, ponižoval, a pokud byl podnapilý, bil ji a docházelo k násilí i v intimní oblasti a ke škrcení.

Muž ji týral i ekonomicky, hodně peněz propil, jednu chvíli prý měla pouze to jediné oblečení, které měla na sobě. K touze ukončit život a anorexii, kterou Sedmíkráska trpěla skrytě již od mládí, se po letech útisku od násilného partnera přidaly vážné psychosomatické obtíže, které nakonec vyústily do zhroucení, panických atak a agorafobie.

Paní Sedmíkráska potom musela vyhledat lékaře a za pomoci individuální a skupinové psychoterapie i s využitím místního centra duševního zdraví a organizace, která se na pomoc týraným ženám specializuje, se pozvolna zotavuje. Říká, že všichni ti lidé z pomáhajících organizací pro ni nyní vytvořili takovou síť, která ji drží při životě.

Sedmíkráska na svém uzdravení usilovně pracuje a zmiňuje, jak moc jí pomohla psychoterapie.

Paní Levandule se v roce 1991 seznámila v zaměstnání s mužem a vdala se za něj. Manžel ji ale bil, z čehož mívala různá fyzická poranění, a postupem času začal bít i její dcerku, kterou měla z předchozího vztahu. Paní Levandule se s manželem proto odmítala intimně sblížit, on ji k tomu ale nutil násilím. Když od něj proto odešla, muž ji

vyhledal, vytáhl nůž a řekl, že ji zabije. Dále jí pak vyhrožoval mimořádně brutálním způsobem, kterým prý to udělá. Vyrušil ho příchod sestry a tak svého chování zanechal.

Následně se stalo, že paní Levanduli muž zastihl v bytě i s příbuznými, její blízké zahnal na útěk s tím, že je pobodá, a aby ji nezabil, paní Levandule raději vyskočila z okna v šestém poschodí. Pád přežila s těžkými poraněními. Manžel ihned začal předstírat, že se pokusila o sebevraždu. A i později ji kontaktoval a vyhrožoval jí smrtí.

Paní Levandule dodnes nese fyzické následky svého těžkého úrazu. Aby pochopila důvody, které jejího dnes už bývalého muže k tomuto chování vedly, začala se zabývat psychologii. Zjistila, že důvodem jeho nenávisti k ženám bylo možná to, že jeho otec rovněž týral matku, ta z toho důvodu spáchala sebevraždu, a synek ji našel.

Paní Levandule se v posledních letech věnuje sociální práci.

Paní Růže znala svého partnera od dětství, začali spolu chodit a čekali spolu dítě. Později přišlo i další. Muž ale užíval a zřejmě i prodával drogy, nechodil do práce, týral ji psychicky a fackoval ji. Paní Růže se ho pokoušela přivést domů z bytů, kde se uživatelé drog scházeli. Partner ji za to doma zbil, pak sliboval zlepšení, ale negativní chování se stále opakovalo. Dostal paní Růži i do dluhů, přišla kvůli tomu o domek po babičce.

Paní Růže to po čtyřech letech soužití už nedokázala snášet a odešla od něj. Nějakou dobu s dětmi bydlela i v azylovém domě. Našla si jiného partnera, který jí zpočátku připadal rozumnější a do práce chodil, ale velmi záhy se z něj opět vyklubal násilník. Nechtěl, aby otec dětí paní Růže se s nimi stýkal. A ten spáchal sebevraždu.

Paní Růže to nesla těžce. Musela vyhledat i lékařskou a psychologickou pomoc. Ale říká, že ten šok jí otevřel oči. Uvědomila si, že násilné chování mužů do vztahů nepatří, už si ho nechce nechat líbit a se svým současným partnerem se rozchází. Při životě ji prý drží, že je matkou.

Paní Kopretina žila se svým mužem ve vztahu dlouho spokojeně, dokud se nenarodily děti. Její manžel nemohl unést, že najednou už není tím jediným, koho miluje. Trvale se pokoušel vynutit si pozornost vulgárními nadávkami. Když se mu proto žena začala vzdalovat, posilňoval se alkoholem a potom ji bil a týral psychicky. Když ani to nezabralo, začal ji osočovat před dětmi.

Paní Kopretina nechtěla, aby měli jejich potomci špatný vzor chování muže k ženě. Vyhledala intervenční centrum, kde jí ale potvrdili, že chování jejího muže i to, jak se vše neustále zhoršuje, je typickým projevem domácího násilí. Když ani párová terapie nepomohla, rozhodla se paní Kopretina s těžkým srdcem od manžela odejít.

Došlo k rozvodu, ale situace je dlouhodobě komplikovaná tím, že manžel paní Kopretiny je dlouhodobě nezaměstnaný, zatímco ona je vzdělaná a má stále pracovní místo. Takže z těchto důvodů jsou oba synové častěji s manželem. Ten se jí ale mstí tím, že ji před dětmi haní a poštvává je proti ní, což pro paní Kopretinu není snadné.

Paní Slunečnici zemřel manžel, se kterým měla hezký vztah. Zůstala sama se třemi dětmi, naštěstí alespoň finančně zabezpečená. Dost možná z tohoto důvodu si jí ale její následující partner vyhlédl. Paní Slunečnici se líbil, zamilovala se do něho. Velice rychle spolu čekali dítě. Časem ale začalo vycházet najevo, že otec jejího potomka nechodí do práce. Mívá najednou více žen, kterým s oblibou lže. O své děti se nestará.

Paní Slunečnice dostala první rány do tváře v den, kdy se vrátila s miminkem z porodnice. Protože ho milovala, nějaký čas spolu ještě tvořili pár, ale muž ji finančně zneužíval a choval se stále víc násilnický k ní i k dětem. Ve chvíli, kdy se mu vzepřela a rozhodla se s ním rozejít, jí mimořádně ohavným způsobem veřejně pošpinil pověst, za což mu soud vyměřil podmíněný trest odnětí svobody.

Ani později se muž o své dítě nestaral a ani na něj finančně nepřispívá. Paní Slunečnice má naštěstí oporu v rodině, má hodně přátel, je věřící a ráda se vzdělává, takže díky tomu se dokáže se situací vyrovnat.

Paní Orchidej se se svým manželem seznámila v azylovém domě. Ke svatbě se cítila trochu přinucená, měla prý dojem, že jinak by jí muž ublížil. Měla už holčičku z prvního vztahu. V manželství potom přišlo na svět dalších šest dětí. Soužití se hodně zhoršilo ve chvíli, kdy jejímu muži zemřela matka, na které byl závislý, a dostal cukrovku. Paní Orchidej měla partnera ráda a pokoušela se vztah zachránit. Zároveň také neměla žádnou rodinu ani přátele, kam by mohla s dětmi jít.

Manžel jí ale fackoval a vše kontroloval, docházelo k psychickému týrání jí i dětí. Situace se ještě zhoršila ve chvíli, kdy manžel začal brát drogy a hrát automaty. Ve chvíli, kdy dal průchod své násilné povaze a vyhrožoval zabitím nejmladšímu dítěti, na něj paní Orchidej poprvé zavolala policii. Často musela i se sedmi dětmi uprchnout

a nastěhovat se ke kamarádce bydlící v sousedství v maličkém bytě. Nakonec se paní Orchidej zhroutila a musela vyhledat psychiatra.

Paní Orchidej ve spolupráci s místním intervenčním centrem podala žádost o rozvod. Potom ale musela čelit vyhrůžkám, že si muž někoho najme, kdo jí ublíží. A vystupňovalo se psychické vydírání, kdy jí manžel například skákal pod auto. Paní Orchidej dosáhla toho, že její manžel byl obžalován z týrání její osoby i dětí.

Paní Orchidej také mluvila o pokusech o sebevraždu své dcery, i o psychických obtížích dětí, které od otce zažily jen osočování. Nikdy prý s nimi například nešel ani ven.

Paní Orchidej příkládá velký význam existenci azylových domů a center na podporu matek s dětmi. A říká, že sílu jí dodávají děti i to, že je dnes i šťastnou babičkou.

Paní Sněženka mi zaslala svůj příběh písemně. Její manžel pocházel z poměrně bohaté rodiny. Rodiče za něj ale uklízeli všechny překážky z cesty, takže ani po narození dítěte se nepokoušel najít práci. Proto do zaměstnání musela od maličkého ona, zatímco manžel začal pít. Paní Sněženka o tom nějakou dobu nevěděla, ale pak se její muž vlivem alkoholu začal projevovat více a více násilně. Vždy slíbil, že přestane, ale pak se vše opakovalo. Mezi tím se jim narodilo už druhé dítě. Manžel ji týral i před dětmi.

Paní Sněženka se proto rozhodla odejít. K balení využila doby, kdy muž odjel do léčebny. Nečekaně se ale vrátil a řekl, že z bytu nikdo živý neodejde. Ve chvíli, kdy paní Sněženku povalil na zem a snažil se ji podříznout, přiběhl šestiletý synek a uhodil agresora do hlavy plastovou baseballovou pálkou a díky tomu jeho otec matku na chvíli pustil. Zazvonila policie a ženě s dětmi se podařilo opustit obydlí.

Paní Sněženka se rozvedla a našla si jiného partnera, který je laskavý a je jí oporou. Ale jejich trápení pokračovalo. Bývalý manžel je stále pronásledoval, napadal ji i jejího přítele, opakovaně jim rozbíjel auta, vyhrožoval únosem dětí, smrtí jim oběma, dětem, rodičům. Policie nekonala. O stalkingu se teprve začínalo mluvit, nikdo nic neřešil.

Paní Sněženka píše, že opravdu chtěla umřít. Pokoušela se to přežít kvůli dětem a tak vyhledala odbornou pomoc a psychologa. Vše trvalo velmi dlouho. Když už násilníka přeci jen na chvíli vzali do vazby, obratem ho úřední chybou pustili. Muž je

znovu pronásledoval. Od soudu odešel s podmíněným trestem a stalking a vyhružky se neustále stupňovaly.

Paní Sněženka šla s dětmi na policejní služebnu a oznámila jim, že tam bude nocovat tak dlouho, dokud pachatele nezatkou, že už se nechce bát. Po dvou dnech násilníka přivedla zásahová skupina, našli u něj nelegálně drženou zbraň.

Bývalý manžel dostal mírný nepodmíněný trest. Po propuštění opět pije a vyhrožuje. A policie prý říká, že nebude řešit „takové blbosti“.

Paní Sněženka v dopise napsala, že ve všem tom jí ohromnou podporou byla a je její milující rodina. A že pomoc státu v této oblasti považuje stále za nedostatečnou.

Paní Hortenzie mi poslala odpověď na mé otázky písemně. Se svým bývalým přítelem se seznámila v devatenácti letech. Byla do něj zamilovaná, ale po několika měsících nastal teror ponižování a rovněž psychické, fyzické a ekonomické násilí. Partner nadužíval alkohol, nechodil do práce, v opilosti předváděl demonstrativní sebevraždy. Zamilovaná paní Hortenzie vše platila, ale postupně byla tak utrápená, že také uvažovala o sebevraždě.

Několikrát se od něj vystěhovala, ale pak se zase vrátila. Když potom tomu muži udělali v psychiatrické léčebně, kde se léčil kvůli alkoholové závislosti, psychiatrickou diagnózu, zjistila, že je psychopat.

Po návratu z léčby jej ještě nějakou dobu podporovala a pak se jejich cesty rozešly. Paní Hortenzie vystudovala vysokou školu a dnes se profesně věnuje krizové intervenci.

Zmiňuje, že krizi jí pomohla překonat její matka a kamarádi a rovněž psychoterapie.

5.2 Představení výsledků

Při zpracování pomocí tématické analýzy se objevilo 5 hlavních tematických oblastí. Jednalo se o „emoční reakce“, „změny“, „vztahy“, „komunikace“ a „mechanismy zvládání traumatu“. Tato témata obsahují další podtémata, která budou později podrobněji popsána.

Emoční reakce – toto téma zahrnuje podtémata „strach“, „úzkost“, „vztek“, „bezmoc a beznaděj“, „smutek“. Respondentky zažívaly střídavě mnoho různých velice intenzivních emocí.

Strach

Strach se vyskytuje vlastně ve všech rozhovorech a lze ho považovat za nejčtenější reakci spojenou s domácím násilím.

Jako mimořádně silný se projevil u paní Levandule, která aby unikla před brutálním manželem, který se ji chystal zavraždit, vyskočila z okna v šestém poschodí. Doslova zmiňuje, že po pádu měla navzdory vážným poraněním „...šíleně krásnej pocit, že z toho bytu jsem prostě unikla“ a dále pokračuje „Jako málokdo to pochopí. Lidé, co mě znaj, třeba říkaj: „Hele, tys neměla strach skočit? Vždyť to bylo tak vysoko!“ Nikdo se mě nezeptal...neřekl: „Ty ses musela hodně bát, že jsi tohle udělala!“ Já se nechtěla zabít. Já jsem chtěla utýct.“ (str. 2 řádek 30-36)

Paní Sedmikráska zmiňuje, že zjistila, že „vlastně i teď ty panický ataky, že jsou jenom nasbíraný celoživotní strach. No a na terapii jsem začala rozkrývat vlastně všechny ty strachy. A zjistili jsme, že to není jeden strach, ale že je toho tam strašně moc“.

Paní Sněženka píše o okamžiku, kdy se ji manžel pokoušel zabít: „Další okamžiky mám v paměti jako zpomalený film, hlavou mi běželo strašně moc myšlenek. Strašně jsem se bála, že už nikdy nevidím své děti, strašně jsem se bála, že mě tam najdou v kaluži krve. Strašně jsem se bála, že je na tomhle světě nechám samotné, že jsem jim nestihla nic ukázat, že jsme spolu ještě nic nezažili. Tak moc jsem je nechtěla opustit. Ale taky jsem si v tom okamžiku řekla „Aha, takže takhle vypadá smrt, takhle umřu, aniž bych svým milovaným řekla, co pro mě znamenají“. Myslela jsem na maminku a tátu, jak moc je to bude bolet. Myslela jsem na stigma a hrůzu, které si děti celý život ponosou. V duchu jsem se všemi rozloučila a v duchu promluvila na svoje děti. Ten okamžik trval asi pět vteřin, ale mně se zdál jako půl hodiny. Smířila jsem se s tím, že umřu, ale bylo mi to všechno hrozně líto. Celou dobu jsem byla naprosto zticha...nechtěla jsem, aby tohle děti viděly.“

Úzkost

Úzkost byla obvyklou a výraznou emoční odpovědí na hrozbu u většiny účastníků výzkumu.

Paní Sedmikráska popisuje, jak se po letech útlaku, když už chtěla spáchat sebevraždu, zhroutila: „*A skončilo to tak, že já jsem z ničeho nic dostala jako strašně silný panický ataky. Já jsem to nikdy nezažila, ty panický ataky, vždycky jsem měla strach, měla jsem úzkost. Já jsem to nikdy nezažila, ty panické ataky a najednou jsem se hrozně třásla a myslela jsem, že umřu. Já jsem nemohla vyjít z baráku, třásla jsem se, bylo mi strašně špatně. A měla jsem vlastně panickou ataku s tou úzkostí. Ale měla jsem to vlastně tak silný, že to nepřestávalo. Já jsem se třásla, stažený hrudník a měla jsem to opravdu 24 hodin v kuse.*“ (str. 6, ř. 4)

Také paní Hortenzie popisuje, že nejhorší pro ni byly „*Nezvladatelné psych. stavy, panické ataky, příšerné úzkosti, neviděla jsem světlo na konci tunelu...*“ (str. 1 ř. 35)

Bezmoc a beznaděj

Tyto pocity jsem propojila do společného podtématu, protože se často projevují společně. Společně s přemítáním, zda vůbec dále žít, se objevují v mnoha rozhovorech.

Paní Sedmikráska se zmínila o svém pocitu beznaděje: „*Navíc jsem neměla východisko. Já jsem neměla kam jít. Nemohla jsem za matkou. Neměla jsem kamarádky. Já bych se nemohla odstěhovat.*“ (str. 4, řádek 44)

Po dlouhých letech terorizování od manžela se rozhodla skočit z mostu: „*Zjistila jsem, že takhle už nemůžu.*“ „*...protože jsem už neviděla východisko. Já jsem věděla, že ten manžel mě prostě nenechá odejít, jo. Nechce mě prostě pustit. Jediné, jak prostě můžu se toho manžela zbavit, je to, že umřu.*“ (str. 5 ř. 27 a 41)

Paní Sněženka píše: „*Byla jsem šťastná, že mám rozvod za sebou a opravdu můžu začít nový život. Hrozně jsem se spletla. Cca měsíc po rozvodu začalo peklo a trvalo zhruba dva roky. Pronásledoval mě, napadl mě i mého přítele, oběma nám rozmlátil auta, vnikl příteli do domu s nožem v ruce. Bylo toho strašně moc. Opakovaně jsme podávali trestní oznámení, ukládali zprávy a nahrávali hovory. Vyhrožoval mi a mé rodině fyzickou likvidací, pronásledoval nás autem, spal v autě před naším vchodem, napadl mě, když jsem byla se synem v autě. Vyhrožoval únosem dětí...bylo toho opravdu moc, bylo toho tak moc, že už jsem nemohla dál. Byla to strašná bezmoc.*“ „*...Byla jsem tak bezmocná, že už se mi nechtělo žít...už jsem se nechtěla probudit do dalšího takového dne. Chtělo se mi opravdu umřít.*“ (str. 3 ř. 4)

Vztek

Vztek se u respondentek objevoval zejména v situacích ohrožení života a mnohdy byl spojen s pocitem nespravedlnosti:

Příběh paní Sněženky pokračuje: „*Po dalším incidentu konečně vzali exmanžela do vazby. Byl tam něco málo přes měsíc a chybou soudkyně, která nepodala žádost o prodloužení vazby, ho opět pustili na svobodu. Peklo začalo nanovo. Miliony telefonátů, pronásledování na ulici, vyhrožování, znovu rozmlátil auto přítele, vylezl nám k oknům do třetího patra po lešení. Nikde jsme nebyli v bezpečí. Vzali ho do vazby podruhé. Proběhl soud, dostal podmínku – další věc, kterou nepochopím. A byl znovu venku a všechno začalo, pro mě naprosto nepochopitelně, znovu. Nechácala jsem to, chtělo se mi křičet a rvát...“ (str. 3 ř. 17)*

Paní Levandule zmiňuje, že každý den přemýšlela, jak od brutálního manžela odejít: „*Já jsem si představovala, ono to bude znít zase opravdu šíleně, že mu povolím gumy, aby někde boursal...“*

Dále popisuje, co její muž udělal, když si zachránila život skokem ze šestého patra: „*...tak on seběhl...představte si, jak přemýšlel, jo?...On seběhl, tam seděl ten řidič a ten cizí člověk...On si sedl vedle mě, tam, kde jsem v tom autě byla naložená...A říká před těma lidma: „Proč jsi to udělala? Vždyť jsme si tak hezky povídali...“ Prostě normální...magor, kterej měl všechno vypočítaný, aby na něho nebylo nic a já jsem vypadala jako nějaký blázen!“*

Smutek

Tato emoce byla poměrně častou odezvou na prožité traumatické situace spojené se ztrátou.

Paní Růže zmiňuje smutek po zemřelém otci jejích dětí, kterého kvůli násilnostem a jeho závislosti na drogách opustila: „*Od té doby to mám před očima. Protože jsem ho viděla tři hodiny před tím než umře a on si šel potom lehnout na pražce. Takže já od té doby brečím, furt ho mám před očima.“*

Paní Sedmikrásce je líto, jak málo hezkých chvil v životě měla: „*...nikdy jsem neprožila dětství šťastný, nikdy jsem si neprožila první nějakou lásku velkou, nikdy jsem s nikým nechodila.“* A později pokračuje: „*Vlastně já jsem nikdy vedle sebe...to je pro*

mě hodně těžké to...neměla nikdy nikoho. Žádnou osobu blízkou, tak abych mohla pomazlit se.“

Vztahy – toto téma zahrnuje subtématy „osamění“, „závislost“, „hranice“, „zachraňování“.

Osamění

Na pozadí strachu ze samoty můžeme možná nalézt pradávný strach z vyhnání z tlupy, který znamenal pro osamělého jedince smrt.

Paní Sedmikráska zažila traumatické dětství, které se potom projevilo i pocitem osamění v dospělosti. Při rozhovoru se několikrát zmínila o svém pocitu osamění: *„A proto jsem vlastně s tím manželem strašně dlouho zůstávala, protože jsem nechtěla zůstat sama. Já mám celý život strašně velký pocit osamocení. Což je vlastně i důvod, proč ta agorafobie pořád přetrvává. Že když se ocitnu někde venku, tak občas dojdu někde sama a už trefím, ale kdybych měla někde dojít sama, tak mám pocit, že mi někdo jako chybí. Že potřebuji u sebe někoho. Že jsem nikoho jako neměla.“*

Některé ženy zmiňují osamění spíše jako pocit, že jsou na těžké události samy a nemají, na koho se obrátit. Paní Orchidej uvedla: *„...nemám žádnou rodinu, neměla jsem žádné známé, za kterými bych mohla jít...“*

Závislost

Paní Sedmikráska měla díky týrání a zanedbávání v dětství ztížený přístup ke vzdělání. V dospělosti jako matka dětí a později, díky dlouhodobému útisku násilného muže jako zdravotně znevýhodněná osoba, měla dojem, že se bez manžela nemůže obejít: *„A zároveň se mi zdálo, že jsem vlastně neschopná, že nemůžu nic. A jak jsem se cítila ublížená, v té době jsem vlastně ještě byla v té pozici oběti, tak jsem nebyla schopná manžela opustit. A řekla jsem, že to je jediný člověk, který mně může pomoci a může mě zachránit. Všechno jsem mu odpustila. Za to, že se mnou zůstal, a on mi to neustále připomínal a připomíná. Takže s ním zůstanu, protože co já bych dělala bez něho.“*

Mnohé ženy uváděly, jak pro ně bylo těžké odejít od partnera, kterého milovaly.

Paní Slunečnice při rozhovoru uvedla: „Na začátek to pro mě bylo velice těžké odejít, to bylo opravdu nejtěžší.“ A o něco dále to přiblížila: „Když vám ten člověk chybí, tak je to jako droga, vy víte, že to je debil, ale chybí vám ten člověk, to pohlázení, to co tam je jako hezký, to co vás k tomu člověku táhne, to proč jsem z něho hotová, tak to mi chybělo, já jsem věděla s rozumem, že to v životě nebude fungovat, že to je sebezničující, prostě, hrozně mi chyběl.“

Hranice

Mnohé ženy nemají představu, co je vlastně ve vztahu normální a jak by se měl správně muž k ženě chovat.

Na téma hranic říká paní Růže: „*Až doted' jsem mu věřila. I když mě zmlátil, myslela jsem si, že prostě takový to je. Že to k tomu teda asi patří, že občas si to třeba i zasloužím. Brala jsem to normálně.*“

Paní Sedmikráska popisuje: „*Vlastně k tomu fyzickému násilí nedocházelo hned. Ze začátku šlo teda hodně o psychické týrání. Já jsem teda neměla pocit, že to je psychický týrání, protože jsem nevěděla, co to je psychický týrání nebo fyzický, a to z toho důvodu, že jsem vyrůstala vlastně v rodině, kde to bylo naprosto běžné, tady tohle chování, kdy matka mě hodně týrala fyzicky, opravdu mě psychicky hodně deptala. Takže když vlastně ten manžel se ze začátku choval jako slušně, nebyl nějak extra pozornej, potom ale nebyl ani zlej, nekřičel na mě. Tak pro mě to jako bylo nějaké znamení „Aha, není to zas tak jako špatný.“ (str. 1, ř. 14)*

Zachraňování

Paní Sněženka mi pověděla, co jí rovněž bránilo v odchodu: „*U mě to byl totiž taky ten problém ho zachraňovat. Já jsem totiž vždycky zachraňovala své sourozence alkoholiky. Takže jsem zachraňovala vlastně toho svého manžela. A říkám si toho nenecháš samotného, a to je úplně k smrti, co bude chudák dělat beze mě, protože tam je spousta okolností, co ty ženský zažívají. A myslím, že nejdůležitější je fakt zachránit samy sebe a ty své děti, protože když vlastně máme děti, tak tady pro ně musíme být.*“

Paní Hortenzie popisovala, jak se stále k problémovému partnerovi vracela: „*...nadužíval alkohol, často se hádal, nechodil do práce, měl problémy s bývalou*

manželkou, s kterou ještě nebyl rozvedený, do toho vedl další paralelní vztah. Později jsme se k sobě nastěhovali, já jsem vše platila...“ a dále „...Nakonec bývalý partner skončil v psychiatrické léčebně, kde se léčil pro závislost na alkoholu...Dnes je bývalý přítel několik let po léčbě, my jsme spolu byli ještě cca 2 roky, po zdárném nakopnutí na začátku, kdy poctivě abstinovat, docházel ambulantně na léčbu...“ a dále „...jsem ho stále živila, jinak by skončil jako bezdomovec.“ (strana 1)

Komunikace – toto téma zahrnuje podtéma „bagatelizace“.

Bagatelizace

Mnohé ženy hovoří o zlehčování situace a toho, co se stalo, jak ze strany úřadů, tak ze strany původce trestného činu.

Paní Levandule popisuje chování u soudu manžela, který se pokusil o vraždu: „Von se tam tvářil jako ublíženej, vlastně trpěl mým odchodem a...přitom jsem vlastně zjistila, že v době, kdy já jsem se s ním rozcházela, měl jinou ženu a s ní čekal dítě...Prostě komedie z jeho strany. Dostal samozřejmě podmínku, protože tenkrát domácí násilí právně neexistovalo.“ A o něco dále zmiňuje: „on zase měl další ženu a opět jí vyhrožoval, jo. Zapálením domu, zabitím...a opět dostal podmínku a ten člověk funguje dál. Nebyl potrestán.“ (strana 3)

V mnoha případech ženy hovořily i o bagatelizaci případu ze strany policie, například paní Sněženka: „Aktuálně je exmanžel od roku 2011 na svobodě. Stále pije. Stále vyhrožuje. Ale já už se ho nebojím. Podávám trestní oznámení a doufám, že nebude hůř. Jediné, co mě opravdu překvapuje je, že naše zákony a práce policie se vůbec nezměnily. Stále narážím na neochotu řešit „takové blbosti“.“ (strana 3)

Změny – toto téma zahrnuje podtémata „sebehodnota“ a „následky ve vztazích k mužům“.

Sebehodnota

Všechny ženy zmiňovaly, jak je původci násilí obviňovali ze všeho nepříjemného, co je kdy v životě potkalo, a pokoušeli se je opakovaně ponižovat a podryvat jejich sebehodnotu.

Paní Sedmikráska uvedla, že si po letech týrání partnerem připadala jako: „Člověk, který nemá žádnou hodnotu, za nic nestojí, a že můžu být ráda, že mám aspoň toho manžela.“ A mluví o tom, že jsou ještě bolestivá témata, která se bojí v terapii zpracovávat: „...protože by mě to zase mohlo šoupnout zpátky do toho módu té méněcennosti, kdy vlastně budu cítit, že nejsem plnohodnotný člověk, že vlastně nemám právo na život, protože jsem nechutná nějaká nicka.“

Paní Orchidej řekla: „...já jsem neměla žádnou důstojnost. Manžel mi prostě to sebevědomí tak podkopnul. Já jsem se nemalovala. Já jsem se nestarala o sebe. Já jsem chodila jak...ten poslední bezdomovec oblečená. Mně bylo jedno, jestli jsem rozcuchaná.“ (str. 6 od ř. 29)

Paní Levandule zmiňuje následky zmrzačení na její sebehodnotu: „Samozřejmě komplexy mám šílený, protože ta ruka vypadá opravdu hrozně. Celý život od toho úrazu se zabývám tím, co si obleču na sebe, aby to nebylo vidět. Takže trička, tílka...to jsou deprese. To mi snižuje sebevědomí. Protože koupím si oblečení a musím to přešít, abych si zašila rukáv, abych ho upravila, aby se to prostě zamaskovalo...spíš ty následky, který jsou...fyzické.“

Následky ve vztazích k mužům

Respondentky hovořily o tom, jak je soužití s agresorem poznamenalo do budoucna a jak je pro ně těžké dovolit někomu se k nim přiblížit a věřit, že soužití může být láskyplné.

Paní Slunečnice uvedla: „...mám 4 děti, jsem sama, tak mi to rozhodilo důvěru k mužům, partnerově bývalé partnerce a mně, nám strašně dlouho trvalo, než jsme si pustily někoho k tělu, znovu někomu věřit, sebralo mi to hodně věcí, nikdy jsem neměla problém s muži, důvěrou a sexem, já sem fakt nebyla schopná ani doteku, byla tam hlavně ta představa, že mi takhle zase někdo ublíží, důvěru zradí, ten člověk se pak dostane někam jinam, kde by ho v životě nenapadlo, že se ocitne“. (strana 7 od řádku 39)

Paní Růže uvedla: „Já už těžko dokáži věřit chlapovi. A každého prostě upozorňuju, že prostě kamarád taky furt to vidí, že prostě se pořád přesvědčuju a občas tam mám takovou tu nedůvěru. Ale já ani partnera nehledám, já prostě nějakou chvíli chci být sama.“

Paní Hortenzie píše: „*Dodnes mám však problémy v partnerských vztazích, na které mám vysoké nároky z důvodu, že už se nechci „spálit“ jako v předchozím vztahu.*“ (strana 1, ř. 4)

Mechanismy zvládnání traumatu – toto téma má podtémata „aktivní přístup“, „sociální podpora“, „psychoterapie“ a „přesah“.

Aktivní přístup

Mnoho žen zmiňovalo, jak jim jejich aktivní přístup k problémům pomohl.

Paní Kopretina uvedla: „*člověk to obrečel, byl nešťastnej, byl zoufalej a pak vznikalo, takový to z toho dna opravdu to odhodlání, ne! to už nechci! chci prostě pryč tady odsud, už to nedávám, buď se zachráním a nebo prostě bude konec se mnou, takže já jsem prostě... nějakým způsobem jsem vyhledala linku bezpečí, tam jsem zavolala, tam mi doporučili vlastně, ježišmarja, teď nevím, jak se jmenujou, (název organizace), tam mi poskytl psychologický služby, jezdili za mnou do (název města), nějakým způsobem spíš se mi teda snažili pomoc, právě po tý psychický stránce, ale zároveň, jak jsem hodně věci řekla nahlas a mluvila jsem s těmi lidmi o tom, tak jsem tam přišla a říkala jsem „Já jsem tady jenom proto, abyste mně to vyvrátili“, že prostě nejsem v tom domácím násilí. Když prostě udělali ten rozhovor a nějaký pohovor a testy, tak ale paní říkala „Vy tam jste.“ No jo, takže to bylo, co jsem nechtěla slyšet, ale prostě otevřeli mi oči a já jsem prostě věděla, že tohle ne a navíc mi bylo řečeno, jakoby jak to probíhá a všechno se shodovalo prostě s téma případama, se kterejma mají ty děvčata zkušenosti, takže potom vlastně z toho zoufalství, jsem díky tomu začala prostě zjišťovat, že tohle nechci a že prostě se musím sebrat a musím tohle nutně udělat. A když nefungovala prostě, ani párová terapie u psychologa, tak tam už byla jediná cesta, že prostě musím vypadnout.“ (str. 3)*

Paní Orchidej vypověděla: „*...v den, kdy manžel napadl mě i tu dceru a vyhrožoval té nejmenší...jsem zavolala dceři, ať přivolá tu policii. Protože jsem si říkala, že mně ať si třeba ubližuje, jak chce, ale nesmí ublížit dětem.*“ A o něco později: „*Já už jsem potom volala i na ten Bílý kruh bezpečí a také na tu Poradnu pro ženy a dívky. A už jsem potom volala i na to intervenční centrum, kde ty dvě pracovnice přijely tady na tu poradnu, byly ochotné se se mnou sejít, setkat a projít veškeré návrhy.*“

Sociální podpora

Sociální podpora se ukázala jako jeden z mimořádně silných faktorů, který ohroženým ženám umožnil rozchod s násilníkem, adaptaci a smíření.

Paní Slunečnice uvedla o svém rozchodu s partnerem: „*Naštěstí jsem měla veliké štěstí, že mám tu rodinu, přátele, církev a vedoucí skupiny žen, měla jsem veliké zástupy lidí, kteří mě v tom podporovali.*“ (str. 6 ř. 15) A dále pak ještě: „*Tím, jak jsem měla dvě babičky, sestry, hromadu kamarádů, tak ty víkendové kurzy byly paráda. Všichni pomohli hlídat děti, ty děcka měly srandu, já jsem vypla, byla jsem mezi těma lidma.*“ (str. 8)

Paní Sněžinka napsala: „*Hodně síly mi dávala moje milovaná rodina. Díky nim jsem dokázala udržet jistou rovnováhu mezi tím šíleným zlým světem a tím, v čem jsem celý život žila. Věděla jsem, že to jednou všechno bude dobré. Měla jsem ty svoje milované a ti mi dávali sílu a naději.*“

Paní Sedmikráska zmiňuje moment, kdy za ní začali jezdit domů pracovníci centra pro klienty s duševním onemocněním a začali zjišťovat, jaká je vlastně u nich doma situace: „*Manžel přestal být přes den nebo přestal být takový jako agresivnější. Protože zjistil, že je tam to (název centra) a že by se někdo mohl něco dozvědět. Takže jsem měla období klidu.*“ A dále: „*Začala jsem mít prostě malinkou naději.*“ A o něco později napsala: „*S tím, že mi z toho centra pomáhají ty lidi, jsem s nimi do teďka. Měla jsem intenzivní terapii, teď mám psycholožku v terénu, docházím na terapii od pojišťovny. A mám kolem sebe vlastně udělanej takovej kruh lidí záchrannej, kteří mi pomáhají, ale můžu ti říct, že určitě bez nich bych to nezvládla. Už bych...Byla bych...Já prostě nedokážu přežít to v tomhle světě bez těch lidí, bez té podpory toho centra.*“

Psychoterapie

Prakticky všechny respondentky vypověděly, že minimálně alespoň krátce vyhledaly psychoterapeutickou pomoc. Některé hovoří o tom, že ji využívaly dlouhodobě a velice jim pomohla.

Paní Hortenzie zmiňuje mezi tím, co jí nejvíce pomohlo: „*...skvělá paní psycholožka, která nás učila na VŠ a následně jsem k ní docházela 2 roky na terapie...*“ A o něco později: „*Za pomoci terapeutů jsem se sbírala několik let a myslím, že se*

sbírám do teď, přijde nějaká příjemná situace a člověk má flashback. Dnes už vím, jak s tím pracovat – vidím světlo na konci tunelu a ve své práci KI vidím denně několik takových zoufalých žen. Ne všechny ale mají to štěstí někam jít, jako jsem měla já, často to jsou samoživitelky.“

Paní Sedmikráska popisuje své pocity, když poprvé přišla na skupinovou psychoterapii: *„Tak prostě aniž bych jakkoliv cokoliv věděla, tak jsem se vrhla prostě na tu terapii...A pak jsem uviděla pana doktora a říkám kouzelný dědeček. A v té chvíli jsem cítila, že jsou to lidi, který mi pomůžou. Úžasné bylo to přijetí, jako těch lidí. Já jsem se tam nebála, přitom já jsem se trásla strachy fakt ze všeho, tak já jsem prostě byla úplně v šoku a bylo mi tam s nima tak strašně dobře.“* (str. 7 od ř. 16) A později pokračuje: *„Teď teda se rozvádím, protože po těch dvou letech terapie intenzivní, kdy jsem jezdila k panu doktorovi na ty skupiny, tak konečně jsem přijala, že mě tam lidi mají rádi, až po těch dvou a půl letech, a že nějakou hodnotu jako člověk mám.“* A na samý závěr rozhovoru uvádí: *„Úplně nejvíc bych potřebovala, aby byla terapie a já si mohla zajít za tou svou rodinou a užít si s tou svou rodinou objetí. Protože jsem zjistila, že objetí je úplně úžasná věc. Že zapomeneš na všechno a jenom vnímáš blízkost toho člověka, kterej je s tebou. Takže nejvíc, co mi vždycky pomůže, tak je opravdu upřímné objetí a podpora všech lidí, co jsou okolo mě. Že pro někoho něco znamenám, víš? To je pro mě zadostiučinění za ten celej život a ten celej boj můj. Že mám prostě hodnotu pro ty lidi a že nejsem tak špatná, jak jsem si to celou dobu myslela.“*

Přesah

Dvě z osmi žen uvedly, že se rozhodly využít svých těžkých zkušeností a věnovat se profesionálně pomoci druhým.

Paní Levandule uvedla, že: *„...začala dělat sociální pracovníci, protože strašně chtěla dělat týrané ženy...protože je to strašně potřeba. A protože si myslím, že s tím, co jsem prožila, mám možnost třeba někomu něco dát nebo nějak pomoci.“* A uvádí, že jí nejvíce pomohlo to, že se začala o tuto problematiku zajímat, udělala si kurz sociálního pracovníka a v tuto chvíli že *„Zatím dělám pro ty sociálně slabé. Takže jsem pomáhala těm lidem z nouze a tak dále, jo. Ale pořád to směřuji...chtěla bych se k tomu jakože dostat.“*

Také paní Hortenzie uvedla, že jí velice pomohlo „*Následné studium krizové intervence a koučinku, kde jsem postupně rozklíčovávala, co je za tím zač. Dovedlo mi to až k práci krizového intervenanta, která mi naplňuje dodnes, dodnes potřebuju být v kontaktu s „krizí“, ale vím, že již takhle zprostředkovaně, ne v osobním životě.*“

Doporučení

Paní Levandule ostatním ženám doporučuje „*...nenechat si to líbit a opravdu okolí a všechny možné lidi do toho zaangažovat, aby vám pomohli!*“ A o něco později říká, že „*...kolik dovolíme tomu druhému, tak on se bude tak chovat.*“

Paní Hortenzie má pro ženy ohrožené domácím násilím následující vzkaz: „*Naučit se mít ráda, to je alfa a omega, pak nikomu nenecháte na sobě dříví štípat, naučit se rozeznávat typické vlastnosti psychopatů, aby člověk měl včas „majáky“. Psát si deníček, napsat si své skvělé vlastnosti, dělat to, co vás baví, mít skvělé lidi kolem sebe, rozvíjet se – to vás udrží nad vodou než se hladina uzavře, a když se uzavře, tak ji to zase rozčeří. ☺*“

Paní Slunečnice navrhuje: „*Jakmile se tohle začne dít, uvědomit si, že to není moje chyba, nejsem zodpovědná za jeho chování.*“ A o něco dále: „*Vyhledat si o tom ty informace, dneska je na internetu spousta příspěvků, jak se v podobné situaci chovat.*“ A ještě: „*Hodně těch maminek si říká, jak to zvládnou finančně, co děti, je to tatínek, on mi vyhrožuje, on mi dělá zle, takový peklo, co zažijete s tím člověkem, kdy bude člověk sám, tak dnes máme velice vypracovaný systém, je plno skupin na internetu, oblečení, charity, maminky si pomáhají, jídlo a bydlení, nikdy té matce nebude tak zle, jako když bude s tím násilníkem.*“

Paní Kopretina na otázku, co by doporučila nějaké ženě, která se ocitne v podobné situaci, odpověděla: „*Opravdu, ono je to těžký, dokavad' ty ženský budete radit, že by měla odejít co nejdřív, protože to takhle je prostě pořád dokola, pořád stejný případ, tak pokavad' ta žena toho člověka má ráda, tak si říct nedá. Maximálně vyhledat ty psychologický služby v rámci tady těch institucí, který se zabývají tím domácím násilím, a prostě pokusit se otevřít a nějakým způsobem alespoň se tam vypovídat, protože s váma tam hovoří a říkají vám právě ty zkušenosti z druhé strany, tak ono vám to potom otevře ty oči, ale pokavad' jenom rady, tak si myslím, že ty ženy prostě to neuslyší, nebudou dobře slyšet tohleto razantní řešení, víceméně si myslím, že se*

všechny bojíme úplně na stejno.“ A o něco dále: „...myslím si že spousta žen, který tohleto (pozn. pud sebezáchovy) nemaj a jenom prostě se chtějí obětovat pro ty děti, jakmile ony tam zůstanou, tak naopak ty děti vyrostou a řeknou maminko, proč sis to udělala, to bylo šílený.“

Paní Orchidej by doporučila: „Najít sílu a bojovat. Protože já si myslím, že pro každou ženu je největší motivace to dítě, nebo ty děti. Já vím, že třeba jsou ženy, které jsou závislé na těch partnerech. Že třeba ten byt je na něho napsanej. Nebo prostě nemají rodinu, nemají kam jít. Ale prostě bych poradila obrátit se na jakoukoliv organizaci, ať je to poradna pro ženy a dívky, ať je to diakonie. Jsou i azylové domy. Prostě přijít na ten azylový dům, přečkat tam půl roku nebo rok a prostě určitě bojovat. Za ty svoje.“

Paní Sněženka napsala: „Chtěla bych vzkázat všem ženám, které si procházejí domácím násilím, aby se nebály, nic nemůže být tak hrozné jako to, když je a děti někdo mlátí, když někdo bere dětem dětství a život. Všem bych přála, aby se měly kam obrátit, aby věděly kam jít, aby bylo více míst, kde jim někdo pomůže. Stále si myslím, že je v tomhle u nás pomoc nedostatečná. Ráda bych pomáhala aspoň sdílením svého příběhu, nebo tím, že jim snad dodám sílu a naději. Vždycky to jde. Ať myslí samy na sebe a hlavně na svoje děti, ty nemají možnost volby. Chtěla bych jim vzkázat, aby se přestaly bát, že vždycky existuje lepší svět. A že v tom nikdy nebudou samy.“

6 Diskuze

Metodou tematické analýzy bylo na základě rozhovorů s respondenty nebo pomocí jejich písemných odpovědí na otázky odhaleno 5 základních témat.

Měli jsme možnost se seznámit s příběhy respondentek, směli jsme trochu poodhalit jejich emoční prožívání ve vypjatých životních okolnostech i dovědět se něco o mechanismech jejich zvládnání.

Limitem výzkumu byl malý počet respondentek, který ale pro účely bakalářské práce vnímám jako přiměřený. Záměrem výzkumu bylo získat hlubší náhled na danou problematiku, zejména dozvědět se více o prožívání klientek, o následcích prožitého traumatu na postojích k sobě a možnostech praktické pomoci.

Zajímavé bylo, v jak rozličném prostředí se partnerské násilí objevuje. Objevily se zde respondenty vysoce vzdělané i takové, které díky situaci v rodině a poměrům, ze kterých pocházely, velkého vzdělání dosáhnout nemohly. Mohli jsme se seznámit s případy z rodin bohatých i chudých.

I charakter původců násilí stejně jako jeho okolnosti, za kterých k němu docházelo, byly skutečně různé.

Osobně se mi zdá, že v naší zemi stále velice chybí sociální byty. A hlavně, pokud si představím situaci v dětství týrané osoby, které díky tomu chybí profesní kvalifikace, aby mohla být finančně nezávislá, zdá se mi, že v této oblasti skutečně ještě chybí možnosti, jak ženy opouštějící násilníky podpořit. Situace matek dětí je často skutečně zoufalá a naše společnost si tak zakládá, díky utrpení, která musí děti z těchto rodin snášet, na velké problémy v další generaci.

Tato bakalářská práce se mi psala dobře, protože mě tato problematika velice zajímá. Vždycky jsem se pokoušela porozumět více mezilidským vztahům a bylo pro mě rozhodně přínosné se tomu věnovat. Musím přiznat, že to bylo občas i psychicky náročné a někdy jsem nad svěřenými příběhy plakala. Vidím ale ohromný smysl v tom, když se o tomto donedávna tabuizovaném tématu píše.

Mnoho lidí o utrpení svých bližních nechce nic vědět. Dává jim to iluzi, že na světě je bezpečí. Ale podobný osud může potkat, když ne nás, pak třeba naše děti.

Ráda bych se jednou touto problematikou zabývala i ve své praxi.

Závěr

Na závěr bych ráda shrnula obsah své bakalářské práce. V teoretické části jsem se věnovala popisu sociální práce, abych dále přiblížila pojmosloví domácího násilí a podrobně popsala vše, co do této oblasti náleží. Velkou pozornost jsem věnovala možným příčinám, proč k násilí v partnerských vztazích dochází. Potom jsem podrobně rozebrala možnosti práce pomáhajících profesí s oběťmi domácího násilí.

Pro svou praktickou část jsem si zvolila kvalitativní výzkum. Data jsem získala metodou polostrukturovaného rozhovoru, popřípadě písemnou odpovědí respondentek na mnou položené dotazy. Pro další zpracování jsem zvolila metodu tématické analýzy. V ní se objevilo časté téma „emoční reakce“, mezi které patřil především „strach“ někdy vedoucí k pokusu o záchranu života za každou cenu, „úzkost“, „bezmoc a beznaděj“ v některých případech vedoucí až k úvahám o sebevraždě, vztek a smutek.

Dalším důležitým tématem byly „vztahy“, kam patřil pocit „osamění“ pramenící z neutěšeného dětství a někdy vedoucí k „závislosti“, jindy zapříčiněné zamilovaností. Mnohé z žen vlastně nevěděly, co je ve vztahu normální a jak by se měl muž k ženě správně chovat, bylo pro ně obtížné stanovit si „hranice“. Také se často pokoušely problematického partnera závislého na alkoholu či drogách „zachránit“.

Opakujícím tématem byla „komunikace“, ve které se objevil problém „bagatelizace“, se kterou se ženy mnohdy potýkaly nejen od násilníků, ale i ze strany policie či soudců.

V tématu, které jsem nazvala „změny“, se projevila snížená „sebehodnota“, kterou na nich vztah s tyranem zanechal. Jejich utrpení mělo rovněž „následky ve vztazích k mužům“, kdy pro ně napříště bylo těžké někomu dovolit se k nim přiblížit a mít důvěru, že vztah může být láskyplný z obou stran.

Konečně v tématu s označením „mechanismy zvládnání traumatu“ se „aktivní přístup“ k problému ukázal být výhodou. Velmi silným faktorem, který ohroženým ženám umožnil rozchod s násilníkem, byla „sociální podpora“. Individuální nebo skupinovou „psychoterapii“ využila většina klientek. V jednom případě klientka popisuje, že bezpečí takto získané náhradní rodiny bylo tím, co jí umožnilo se zotavit. Dvě ženy promluvily o tom, že je těžká zkušenost ovlivnila v tom, že se rozhodly využít ji jako „přesah“ – tedy věnovat se profesionálně pomoci druhým.

Jak napsala jedna respondentka, domácích násilníků, alkoholiků a psychopatů je ve společnosti velmi mnoho, bohužel často o nich nevíme. Je třeba se dívat kolem sebe, šířit osvětu a pomáhat.

Seznam literatury

1. Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., & Nolen-Hoeksema, S. (1995). *Psychologie*. (E. Herman, M. Petržela, překl.). Praha: Victoria Publishing
2. Berne, E. (1997). *Co řeknete, až pozdravíte*. (I. Landová, J. Grulík, překl.). Praha: NLN. (Originál byl publikován v roce 1972 s názvem *What do you say after you say hello?*)
3. Berne, E. (1992). *Jak si lidé hrají*. (G. Nová, překl.). (n.p.) Dialog. (Originál byl publikován v roce 1964 s názvem *Games People Play*)
4. Braun, V. , Clarke, V. (2012) *APA Handbook of Research Methods in Psychology: Vol. 2. Research Designs: Chapter 4: Thematic Analysis*. American Psychological Association.
5. Čírtková, L. (2020). *Domácí násilí. Nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk.
6. Čuhelová, K. (2019). *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. (2. vydání). Praha: Wolters Kluwer.
7. Daniels, D., Price, V. (2002). *Základní Enneagram*. (M. Ouhřabková, překl.). Praha: Synergie. (Originál byl publikován v roce 2000 s názvem *The Essential Enneagram*)
8. From, E. (1997). *Anatomie lidské destruktivity*. (B. Placák, překl.). Praha: NLN. (Originál byl publikován v roce 1973 pod názvem *The Anatomy of Human Destructiveness*.)
9. Gjuričová, G., Kocourková, J., & Koutek, J. (2000). *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad.
10. Goleman, D. (1997). *Emoční inteligence*. (M. Bílková, překl.). Praha: Columbus. (Originál byl publikován v roce 1995 pod názvem *Emotional Intelligence*.)
11. Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
12. Hirigoyen, M. F., (2002). *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. (A. Kozlíková, překl.). Praha: Academia. (Originál byl publikován v roce 1998 pod názvem *Le harcelement moral. La violence perverse au quotidien*.)
13. Králíčková, Z., Žatecká, E., Dávid, R., & Kornel, M. (2011). *Právo proti domácímu násilí*. Praha: Beck.
14. Kratochvíl, S. (2009). *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál.

15. Machalová, T. (2014). *Domácí násilí. Filosofická analýza pojmu*. Brno: Masarykova univerzita.
16. Matoušek, O., a kol. (2003). *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál.
17. Matoušek, O. (2016). *Slovník sociální práce*. (3. vydání). Praha: Portál.
18. Matoušek, O., Kolářková, J., Kodymová, P. (2010). *Sociální práce v praxi*. (2. vydání). Praha: Portál.
19. Matoušek, O., a kol. (2011). *Sociální služby*. (2. aktualizované vydání). Praha: Portál.
20. Matoušek, O. (1997). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon.
21. Matoušek, O., a kol. (2012). *Základy sociální práce*. (3. vydání). Praha: Portál.
22. Marrewa, A. (2002). *Nenechte si ubližovat*. (M. Kittová, překl.). Praha: Portál. (Originál byl publikován v roce 1998 s názvem *Feminine Warrior*)
23. Nakonečný, M. (1997). *Encyklopedie obecné psychologie*. (2. rozšířené vydání). Praha: Academia.
24. Papersteinová, L., Navrátilová, J., & Botek, L. (2019) *Domácí násilí. Příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. Praha: Karmelitánské nakladatelství.
25. Pernerová, A. R. (2000) *Tabu v rodinné komunikaci*. Praha: Portál
26. Poněšický, J. (2010). *Agrese, násilí a psychologie moci v životě i v procesu psychoterapie*. (2. doplněné vydání) Praha: Stanislav Juhaňák - Triton.
27. Poněšický, J. (2012). *Fenomén ženství a mužství. Psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. (4. vydání) Praha: Stanislav Juhaňák - Triton.
28. Praško, J., Hájek, T., Pašková, B., Preiss, M., Šlepecký, M., Záleský, R. (2003). *Stop traumatickým vzpomínkám. Jak zvládnout posttraumatickou stresovou poruchu*. Praha: Portál.
29. Röhr, H. P. (2014). *Zneužití. Léčba následků sexuálního či emočního násilí*. (P. Babka, překl.). Praha: Portál. (Originál byl publikován pod názvem *Misbrauch überleben*)
30. Rosenberg, M. B. (2016). *Nenásilná komunikace*. Praha: Portál.
31. Salomé, J. (1997). *Mluv se mnou...mám ti co říct*. (H. Prousková a A. Lhotová, překl.). Praha: Portál. (Originál byl publikován v letech 1982 a 1995 pod názvem *Parle moi...j'ai des choses à te dire*.)

32. Satir, V., & Baldwin, M. (2012). *Terapie rodiny krok za krokem podle Virginie Satirové.* (M. Černý, překl.). Praha: Portál. (Originál byl publikován v roce 1983 s názvem *Satir Step by Step. A Guide to Creating Change in Families*)
33. Schmidbauer, W. (2000). *Psychická úskalí pomáhajících profesí.* (P. Patočka, překl.). Praha: Portál. (Originál byl publikován v letech 1977 a 1992 s názvem *Die Hilflosen Helfer. Über die seelische Problematik der helfenden Berufe.*) Rowohlt Verlag GmbH
34. Schwartz, D. (2012) *Týraná. Příběh ženy, která čelila domácímu násilí.* (L. Bartošková, překl.) Praha: Portál. (Originál byl publikován s názvem *Whose Face Is in the Mirror?: The Story of One Woman's Journey from the Nightmare of Domestic Abuse to True Healing*)
35. Snyder, R. L. (2020) *No visible bruises. What we don't know about domestic violence can kill us.* London: Scribe.
36. Stočesová, V., & Čáp, D. (2020). *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí. Zvládání vzteku, agrese a násilných projevů.* Praha: Portál.
37. Strílková, P., & Fryšták, M. (2009) *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím.* Ostrava: Key.
38. Ševčík, D., & Špatenková, N. (2011). *Domácí násilí.* Praha: Portál.
39. Šlepecký, M., Praško, J., Kotianová, A., & Vyskočilová, J. (2018). *Třetí vlna v kognitivně-behaviorální terapii.* Praha: Portál.
40. Šusterová, M., Chárová, J., Nedvědová, A., Brtvová, M. (2007). *Systém ochrany před domácím násilím.* Praha: Centrum sociálních služeb.
41. Tóthová, J. (2011). *Úvod do transgenerační psychologie rodiny. Transgenerační přenos vzorců rodinného traumatu a zdroje jeho uzdravení.* (D. Pilařová, překl.) Praha: Portál.
42. Vágnerová, M. (2004). *Psychopatologie pro pomáhající profese.* (3. rozš. a přepr. vydání). Praha: Portál.
43. Van der Kolk, B. (2021). *Tělo sčítá rány. Jak trauma dopadá na naši mysl i zdraví a jak se z něj léčit.* (M. Martinková překl.) Brno: Jan Melvil Publishing. (Originál byl publikován v roce 2014 pod názvem *The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma*)
44. Velikovská, M. (2016). *Psychologie obětí trestných činů.* Praha: Grada.
45. Vodáčková, D., a kol. (2012). *Krizová intervence.* Praha: Portál.
46. Voňková, J., & Spoustová, I. (2016). *Domácí násilí z pohledu žen a dětí.* Praha: Profem.

Internetové zdroje

47. Akční plán prevence domácího a generově podmíněného násilí na léta 2019 – 2022. Dostupné z webových stránek Úřadu vlády ČR:
<https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/AP-DN---grafikaFINAL.pdf>
48. Práce s pachateli domácího násilí. Dostupné z webových stránek Ligy otevřených mužů: <https://www.muziprotinasili.cz/kampan/pro-odborniky/>
49. Mezinárodní federace sociálních pracovníků. Dostupné z webových stránek:
<https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
50. Asociace pracovníků intervenčních center ČR. Dostupné z webových stránek:
<http://www.domaci-nasili.cz>
51. Intervenční centrum. Centrum sociálních služeb Praha. *Domácí násilí v praxi intervenčního centra* (e kniha). Dostupné z webových stránek:
<https://www.intervencnicentrum.cz/zdroje>
52. Násilí na ženách – výzkum Akademie věd. Zdroj:
http://www.idnes.cz/zpravy/domaci/koronavirus-nasili-na-zenach-akademie-ved-univerzita-karlova-vyzkum.A210215_090005_domaci_brzy
53. Acorus, z.ú. Pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Zdroj:
www.acorus.cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html
54. Domácí násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu. *Výzkum „Zlepšení praxe při prevenci, identifikaci a eliminaci domácího násilí prostřednictvím specializace“*, který provedla výzkumná organizace *SocioFactor* v roce 2015 a 2016. Zdroj: www.domaci-nasili.cz/wp-content/uploads/Domacinasili-z-perspektivy-aplikovaneho-vyzkumu-SocioFaktor-2016..pdf
55. Národní zdravotnický informační portál. Zdroj: www.nzip.cz/clanek/101-domaci-nasili-zakladni-informace

Zákony (dostupné z www.zakonyprolidi.cz)

56. Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím
57. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
58. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
59. Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník
60. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Vlasta Komorousová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Sociální práce s ženskými oběťmi domácího násilí

Vedoucí/oponent práce: doc. PaedDr. Slavomír LACA, PhD.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 76

Počet stránek příloh:

Počet titulů v seznamu literatury: 60

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	●			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	●			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		●		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	●			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	●			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		●		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		●		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	●			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	●			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	●			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

		●		
--	--	---	--	--

*

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Vyváženost teoretické a praktické časti
v daném tématu

		•		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	•			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

	•			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

		•		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Nemám otázku do diskusie.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka Vlasta Komorousová sa zaoberá vo svojej práci sociálnou problematikou a to vidíme už v samotnom názvu Sociální práce s ženskými oběťmi domácího násilí. Štruktúra práce je dobrá v jednotlivých kapitolách a podkapitolách. V úvode autorka charakterizuje celú problematiku, ktorú rozoberá v jednotlivých kapitolách a pod kapitolách, taktiež si vytýčila cieľ svojej práci.

Autorka pri písaní použila adekvátnu odbornú literatúru, ktorú uvádza v zozname bibliografických odkazov (autorka použila nielen domácu literatúru ale i zahraničné publikácie, k tejto problematike za čo jej patrí pochvala). Oceňujem vlastnú zaangażovanosť a praktické skúsenosti z danou problematikou u autorky, ktorú preukázala v rámci písania a konzultácii. Moje menšie výhrady k práci sú v rámci formálnych nedostatkov, ktoré sa v práci nachádzajú v jednotlivých kapitolách, ale to neznižuje jej úroveň.

Predkladaná bakalárska práca sa člení na teoretickú a empirickú časť. V rámci teoretickej časti práce autorka opisuje pohľad na zvolenú problematiku v troch hlavných kapitolách a podkapitolách (sociálna práca, sociálny pracovník a domáce násilie, charakteristiku domáceho násillia páchaného na ženách, legislatívu ČR skúmanej problematike a iné).

Praktickú časť tvorí posledná tretia kapitola. Autorka použila metódu pološtruktúrovaného rozhovoru, kde si stanovila cieľ a tri výskumné otázky. Nasledovne k analýze textu - rozhovorou bola použitá metóda tematickej analýzy, kde si stanovila základné témy rozhovoru, ktoré vyhodnotila a priehľadne spracovala.

Na základe stanoveného cieľa sa autorke podarilo splniť cieľ práce a došla k zaujímavým výsledkom v rámci svojho výskumu, ktoré zhrnula do záverečnej kapitoly. V prílohe nájdeme prepis rozhovorov. Domnievame sa, že predložená práca je zaujímavou spracovaná a spĺňa požiadavky kladené na bakalársku prácu.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/nedoporučuji*

- práca spĺňa požiadavky kladené na bakalársku prácu, preto ju doporučujem k obhajobe.

Navrhovaná klasifikace:

- klasifikujem ju stupňom – 1 alebo 2 (podľa obhajoby)

Datum, podpis: 21.08.2021

* nehodící se, škrtněte

**Posudek oponenta bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Vlasta Komorousová
 Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
 Název práce: Sociální práce s ženskými oběťmi domácího násilí
 Oponent práce: Mgr. Barbara Kostelacová

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 81
 Počet stránek příloh:
 Počet titulů v seznamu literatury: 60

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

		x		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		x		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Vyváženost teoretické a praktické části
v daném tématu

		x		
--	--	---	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost
výsledků v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce
(publikace, referáty, apod.)

		x		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Jaké **nové** poznatky váš výzkum přinesl?
2. Znáte nějaké autory, kteří zkoumají narcizmus v souvislosti s domácím násilím?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Autorka pro svou bakalářskou práci zvolila téma stále vysoce aktuální a přiléhavé ke studovanému oboru Sociální práce s oběťmi domácího násilí.

Teoretická část přistupuje k problematice z poměrně širokého úhlu pohledu, v němž se autorce daří předložit ucelený, myšlenkově provázaný koncept fenoménu domácího násilí v kontextu sociální práce. Poněkud nesourodě působí subkapitola 2.4.1 (s. 26), která pojednává o narcizmu jako o jedné z příčin domácího násilí, aniž by se obsahově jakkoli vztahovala k dané tématice. Autorka při zpracování teoretické části vychází z bohatého přehledu odborné literatury, dokládá dobrou orientaci v nich a schopnost správného užití citací.

Výzkumná část práce je kvalitativního designu, autorka pečlivě popisuje metodologii, neuvádí však názvy vybraných metod (výběr výzkumného souboru, analýzy dat). Cíl výzkumu je formulován vágně a komplikovaně, autorka se chce dozvědět více o způsobu prožívání a následcích na postojích k sobě i na chování týraných žen i možnostech pomoci. Sběr dat byl proveden polostrukturovanými rozhovory s osmi respondentkami (přepis v režimu utajení). Diskuse, která by měla být hlubším kritickým zamyšlením nad vlastním výzkumem, je v autorčině podání spíše zamyšlením nad předkládanou problematikou.

Teoretickou část lze považovat za zdařilejší. Výzkumná část je bezpochyby zpracována poctivě, je zřejmý autorčin zájem o problematiku, nicméně výzkumné šetření vedené nejasně formulovaným cílem nepřináší kýžený efekt. Po formální, jazykové a stylistické stránce je práce v pořádku.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: 1 - 2

Datum, podpis:

